

© Editura cartea de buzunar

Toate drepturile rezervate.

Orice reproducere, integrală sau parțială, prin orice mijloace, efectuată fără consimțământul editurii este ilegală și constituie un delict sancționat de Legea Dreptului de Autor și de Codul Penal.

Coordonator: Dan Apostoi

SGR: Titel Folea

Secretar de redacție: Mirela Cătălinoiu

Redactor: Dan Apostol

Tehnoredactor: Cristian Dinu

Coperta I: Cristian Dinu

Director Marketing/Publicitate:

Georgeta Moldovan

Consultant redacțional: Tudor

Octavian

Descrierea CIP a

Bibliotecii Naționale a României

BRETIN, ROBICA

Tunelul timpului / Rodica Brețin

București: cartea de buzunar

Bibliogr.

ISBN 973-8351-23-5

001.94

Editura cartea de buzunar

Str. Tokio nr. 1, București, sector 1

CP 135-OP 13

Telefon: 230.20.53, 230.20.52

Fax: 230.20.53

Mobil: 0744.379.859

E-mail: office@cdb.ro

www.cartedebuzunar.ro

www.cdb.ro

Contact: Titel Folea (SGR)

Difuzare:

Librăria NOI

Str, Comana nr. 50, București, sector 1

Tel/fax: 222 89.84 email: nmp@xnei.ro

NDC Grup 2000 SRL

P-ța Presei Libere, nr. 1, Casa Presei Libere,

Corp C, Parter, București, Sector 1 Tel:

205.72.00; Fax: 205.72.20; Email:

office@ndc.ro

Tipărit la:

CoPrint

Tel.: 490.82.41 fax:

490.82.43 e-mail:

vanzari@imp.ro

Editura PUNCT

Bd, Timișoara, nr. 139, București, Sector 6

Telefon: 211.58.04, 212.03.47 Fax:

212.03.48 Email: paideia@fx.ro

INTRODUCERE

Încă din zorii civilizației, ne-am trezit înaintea unui univers terifiant și încărcat de mistere. Iar astăzi, dacă n-am explorat decât o frântură a lui, măcar am devenit conștienți de prețul ignoranței. Căci dincolo de știință și de convenții, se află lumea imposibilului, plină cu fapte sau obiecte stranii, pentru care timpul se scurge altfel.

Potirul-blestem al sarazinilor "bântuie" un lăcaș creștin, un manuscris chinez renaște din cenușă. Sabia unui samurai se reîntregește întru eternitate, un orologiu fără mecanism scutură amorțeala unui oraș ocupat, un han flandrez reapare după șapte secole doar pentru a-i răpi pe călătorii ce îi trec pragul. Locomotive-fantomă decimează cirezile care au luat locul bizonilor în preerie, oglinzi spectrale trebuie înecate în mare ca să piară. Halucinații, nașcociri, deliruri onirice ale martorilor? Sau fenomene normale, deși de neconceput pentru noi?!

Universul este rezultatul unui sistem complex de corelații și intercondiționări. Pentru a le înțelege avem nevoie de alte modele de gândire, în cadrul cărora anomaliile spațio-temporale nu mai distonează cu legile naturii, ci dau însăși configurația infinitului multidimensional.

Cine ne va convinge? Poate un mesaj din viitor, imprimat efemer pe nisipul unei plaje din Spania, Ori, poate, cei veniți dintr-un trecut pe care îl credeam o carte pentru totdeauna închisă, dar ale cărei file se scriu încă - de un bărbat ce înfruntă timpul și două războaie ca să-și salveze fiul, de o "fecioară celestă" jertfindu-se pentru a îmblânzi zei și demoni, de o fată-arhanghel care-i aduce surorii ei o izbăvire prea mult întârziată... Să fie mintea omenească una dintre cheile călătoriei prin vremuri? Sau timpul însuși rămâne o iluzie și fiecare dintre noi trăim în veșnicie o succesiune de vieți din care păstrăm doar amintiri ce ne par ale altora?

Tunelul timpului

Cronos ne guvernează existența, divide și stăpânește. Și dacă s-ai dovedi o convenție, un concept pur teoretic? Atâtea avioane și nave au trecut prin "porți temporale", câștigând minute, ore; atâtea oameni au pierdut inexplicabil săptămâni, luni, ani. Și dacă Marele Ceasornu Universal - temnicerul închisorii noastre materiale - ar dispărea într-o zi, ce am pune în loc? Ce se află acolo unde nici cunoașterea, nici logica nici măcar filosofia nu pot accede? Ce ne așteaptă dincolo de Timp?

Se petrec mai multe fenomene ciudate în cer și pe pământ, în noi și în afara noastră, decât suntem pregătiți să acceptăm. Nu trebuie să credem în ele. E de ajuns să le admitem posibilitatea, să ne păstrăm mintea deschisă, analizând cu obiectivitate și detașare mărturiile, dovezi fapte. Și chiar dacă nu vom afla adevărurile ultimative și absolute ale Existenței, măcar vom face încă un pas în Aventura Cunoașterii.

BLESTEMUL SARAZINILOR

Eram adâncit în rugăciune, când am simțit ceva - ca un vânt cald, care a făcut flăcările lumânărilor să crească nefiresc, strălucitoare. Mi-am ridicat fruntea și l-am văzut: un potir sclipind orbitor, așezat chiar în mijlocul altarului. Ieri nu fusese acolo. Paznicul înțuca biserica în urma mea, iar azi-dimineață intrasem primul, ca-ntotdeauna... Vasul părea din aur masiv, cu încrustații florale de o finețe uluitoare, motive îngemănate, ce se desfăceau și se întrepătrundeau iarăși, la nesfârșit. O ofrandă anonimă lăsată noaptea de un intrus care nu venise să fure, ci să doneze?

M-am ridicat, apropiindu-mă încet. Cu fiecare pas strălucirea potirului pălea și, în loc să se limpezească, devenea difuză, se subția, se topea în văzduh. Când am întins mâna, n-am întâlnit nimic".

Zguduit de strania viziune, pastorul Josef Thälmann din orașul Brandenburg (Germania) i-a împărtășit-o singurului om care putea să-l ajute.

Ernst Scheider fusese - aproape patru decenii - pastor al aceleiași biserici. A primit relatarea succesorului său cu interes, însă fără uimire.

"În atâtea ani, mie nu mi s-a arătat vreodată. Ești norocos - ori poate că nu..."

Bătrânul ascultase, de-a lungul anilor, confesiunile unor enoriași care susțineau că ar fi văzut potirul - întotdeauna singuri și doar pentru câteva clipe.

"Oamenii sunt încredințați că apariția lui anunță nenorociri. O superstiție, poate, dar mai veche decât zidurile acestea".

Pornind de la faptul că încrustațiile de pe potir (așa cum le descriu martorii) erau evident arabe, Ernst Scheider cercetase enciclopedii, cronici medievale, studiasse mii de desene, reproduceri, gravuri. Și, după ani, truda i-a fost răsplătită: a găsit o descriere a potirului, care figura printre prăzile de război ale celei de-a treia Cruciade.

"Restul este istorie".

Josef Thälmarm a aflat-o de la bătrânul său mentor, așa cum apărea în biblioteci - si totuși altfel. Totul începuse cu opt sute de ani în urmă, în Orientul Mijlociu.

După dezastrul armatelor creștine de la Hittin (1187), Ierusalimul căzuse în stăpânirea lui Saladin, puternicul sultan al Egiptului si Siriei, în 1189, trei suverani au hotărât să răzbune înfrângerea: Frederic I Barbarossa - împăratul Germaniei, Richard I Inimă de Leu - regele Angliei si Filip al II-lea August - regele Franței.

Cruciada a început cu câteva succese: în 1191 Richard I cucerește Insula Cipru, apoi îl învinge pe Saladin în bătălia de la Arsuf. La 13 iulie, creștinii intră în Acera, care devine capitala Regatului Ierusalim, însă Orașul Sfânt n-a putut fi eliberat. Saladin nu își epuizase resursele, între Richard si Filip s-au ivit neînțelegeri transformate repede într-un conflict deschis - toate ducând, în final, la eșecul cruciadei.

Supraviețuitorii s-au întors în Europa si, sase ani mai târziu (1198), Ordinul Teutonic întemeiat la Acera a început să-si afirme existența, în filele "*Cronicii din Brandenburg*", aparținând ordinului, Ernst a găsit ce istoria omisesese: destinul lui Ulrich von Hutten, unul dintre putini cruciați germani participanți la campanie (armatele lui Frederic se risipiseră după moartea împăratului, înecat în Fluviul Selef din Cilicia în 1190). Cronica este scrisă de un călugăr-cavaler care a luptat alături de von Hutten și își amintea astfel asediul Accrei:

"... Mulți creștini pierit-au în acele zile, însă si mai mulți sarazini. Caii călcau peste leșuri și muribunzii ce chemau o izbăvire târzie... Toți eram acoperiți de sânge și fiecare aveam măcar o rană. Dar când Ulrich von Hutten a ieșit din moschee ținând în mâini «Potirul Mântuirii», am știut că jertfele nu fuseseră zadarnice și un strigăt de biruință a izbucnit din toate piepturile".

Cruciații speraseră - fie și pentru o clipă - că potirul era chiar] ilțările-i de fier, ținând în mână sabia ce retezase atâtea capete de Sfântul Graal, niciodată găsit de cavalerii occidentali, care îl căutau razini. Si toți s-au cutremurat, dar nimeni nu a cutezat să-i stea încă din vremea Regelui Arthur.

f

Luptă între cruciați si sarazini la Damietta. Miniatură din "Chroniques le Mathieu", Paris, secolul XIII (arhivele Comisiei Humboldt).

"... Trecusem pustiuri de ape si nisip, istovindu-ne fără cruțare, iar itaganele ne sfârtecaseră adânc, însă nimic nu ne-a clătinat râvna și m luat înapoi ce fusese al creștinătății".

Dar prăzile erau prea sărace și, întors într-o Europa care își uitase eja eroii, cavalerul Ulrich von Hutten a vândut tot ce agonisise pentru un ultim vis: biserica de piatră care avea să adăpostească "Potirul îântuirii".

"... Si n-a fost zi să nu vină fără sabie, fără armură și desculț, caș înălțat anume ca să cuprindă slava lui și uimirea celor sosiți să-1 adă... însă în dimineața aceea, fratele nostru a pășit înăuntru cu în- ilțările-i de fier, ținând în mână sabia ce retezase atâtea capete de potrivă, căci aprigă îi era mânia, adâncă și neagră durerea".

Ulrich von Hutten a izbit de mai multe ori potirul de aur, până 1-a prefăcut într-o masă informă, apoi s-a năpustit în sa, ducându-să-1 îngroape dincolo de hotarele domeniului... Deși privit cu groază gestul nu a fost contestat de vasali - înțelept sau dement, un nobl rămânea stăpânul absolut al feudei sale, unde voința lui era lege.

Înnebunise cu adevărat von Hutten? Moartea tinerei sale soții doborâtă de o boală necunoscută medicilor vremii - n-a fost dec ultima și cea mai traumatizantă din șirul nenorocirilor care îl lovise: de la întoarcerea din cruciadă.

Recolte distruse de secetă, fântâni secate, vite rămase sterp țărani ce fugeau de pe domeniul sărăcit... Sase ani "negri" de cână potirul smuls sarazinilor strălucea în lumina lumânărilor. Sase ani care cavalerul se întreba, tot mai des, dacă prețiosul trofeu adus cî atâtea sacrificii de peste mări, venerat cu evlavie în biserica di Brandenburg, era o relicvă sfântă sau un blestem...

Ulrich a murit două luni mai târziu, la o vânătoare. Istoria neam lui von Hutten nu se oprește însă aici. Un urmaș al lui Ulrich a lupt în 1410 la Grunwald (Tannenberg) unde teutonii au fost înfrânți d armatele poloneze și lituaniene, sprijinite de contingente din Ruși Cehia, Moldova și de tătari. Un alt Ulrich von Hutten, umanist, po și războinic, avea să cada și el victimă "blestemului sarazinilor": impn sionat de ideile lui Martin Luther a condus revolta *ritter-ilor* (mica n bilime germană) împotriva Papalității și a împăratului Carol Quintii începută în 1520 și zdrobită de imperiali și marii principii în 152J Exilat în Ziirich (Confederația Cantoanelor Helvetice) a murit fără vadă schimbările radicale din țara sa: în 1525, Marele Maestru j Ordinului Teuton, Albert de Brandenburg, îl desființează, făcând di| Prusia un ducat secular și protestant.

În tot acest timp, biserica ctitorită de cavalerul cruciat a conținu să existe, fiind refăcută de câteva ori, iar în 1470 reconstruită din \ melii. Aparițiile "Potirului Mântuirii" au început însă *după* când ultimul von Hutten se stinsese din viață, iar lăcașul devenit¹ protestant.

*Ulrich von Hutten (H88-1523), poet și războinic, ultimul din familia re-si dobândise faima și blestemul în Cruciade. Detaliu dintr-o gravură *mană de la 1520 (arhivele Comisiei Humboldt).*

Potirul din Brandenburg nu este singurul obiect care - animat rcă de o voință proprie - refuză să dispară în uitare. Astfel, un ețios manuscris chinez din secolul al VH-lea a fost ars de două ori -un răstimp de trei decenii!

În anul 641, căsătoria unei prințese chineze din dinastia T'ang cu veranul Tibetului a pecetluit o alianță benefică, deschizând o "ioadă de prosperitate care, din păcate, n-avea să dureze. Zestrea

mișesei conținea și un cod de legi numit "*Calea T'ang*", scris chiar prințesă, a cărei frumusețe nu era, se pare, singura ei calitate... În deceniile ce au urmat, imperiul T'ang a atins maxima expansiune, cucerind statele coreene Paekche (663) și Koguryo (668) și anexând nord-estul Peninsulei Indochina (697).

Manuscrisul cărții "*Calea T'ang*" a fost incinerat public în 690, ca împărăteasa Wu a ocupat tronul. Noua suverană nu s-a mulțumit distrugând singurul exemplar al codului de legi și să impună noi orașuri în imperiu, ci a schimbat și numele dinastiei în Chou.

Manuscrisul original a reapărut miraculos în 713 - când împărașii Hsian-tsung a reinstaurat dinastia T'ang - pentru a fi ars, a doua oară în 720 (dar nu înainte de copierea sa pe ascuns de către cărturarul Lin-fu, în cele șase volume cunoscute astăzi drept "*Codul Imperiului Tang*").

Un potir arab, un manuscris chinez. Două obiecte distruse oameni revin *intacte* în timp - în apariții imateriale sau de scurtă durată

Sabia de samurai aflată într-o colecție particulară din Ky (Japonia) poate fi însă privită, atinsă și admirată în voie. Proprietarul ei, Sensho Tanemura, este convins că arma i-a aparținut lui Ni Yoshisada, o figură istorică proeminentă a Japoniei medievale.

Sabia a fost făurită în 1281, anul în care a doua invazie mongolă în Japonia a eșuat datorită rezistenței samurailor și unui taifun care distrus flota invadatorilor.

O jumătate de secol mai târziu, împăratul Daigo al II-lea își consolidă puterea în bătălii și asedii nesfârșite. Sabia se afla pe atunci în posesia seniorului Nitta Yoshisada, cel care a cucerit cetatea Kamakura (mai 1333). Izbândă să nu a adus partidei imperiale decât un scurt război în 1336 trupele viitorului shogun Takauji (din familia Ashikaga) ocupat Kyoto, iar Daigo al II-lea s-a refugiat în sudul țării, împărțind "curții din sud" și urmașii săi aveau să poarte cu uzurpatorii din familia Ashikaga un război civil ce va dura până în 1392.

Rănit grav în luptă, Yoshisada a fost luat prizonier, nu înainte de a-și rupe sabia, pentru ca umilința înfrângerii să n-o întineze.

Armura de samurai din epoca Muromachi (arhiva LeDuc-Fabrier).

$\Lambda\Lambda W$

O poveste frumoasă despre datorie si onoare, cum sunt atâtea m trecutul Japoniei. Dar dacă sabia străveche fusese ruptă, cea din co lecția actuală nu are nici măcar o ciobitură. Cum să fie una si aceeași? Sensho Tanemura a cerut o expertiză metalografică. Rezultatul? Sabi era intactă... cu excepția unei porțiuni micronice, aflată chiar la mijlocu lamei, unde structura metalului diferea de restul! Inșăm bucățile fuseseră sudate prin vreun procedeu cunoscut în trecut sau accesibi tehnologiei actuale, Microstructural, cele doua zone păreau să fi migra una în cealaltă, realizând o contopire perfect omogenă, vizibilă doa la microscopul electronic.

O sabie ce s-a reîntregit în timp - într-o Japonie a miraculosulu si legendei...

Cinci secole mai târziu, Europa trecea din evul misticismului î cel mai pragmatic, al scepticismului si cercetării științifice.

În primăvara lui 1816, Giovanna Mazzini din Salerno (Italia) n era nici exaltată, nici sceptică. Era, pur si simplu, furioasă. Părăsit înaintea altarului de nestatornicul Pietro Rossi, s-a răzbunat pe singu rul lucru primit de la acesta: o oglinda venețiană, cu rama din crista roșu. A spart-o, aruncând-o la gunoi. După o săptămână însă, oglind era la locul ei pe perete, întreagă si lucitoare. Suspectând o glum proastă a fostului logodnic, pusă la cale cu complicitatea servitorilo Giovanna a făcut fărâme oglinda si rama.

Peste o lună, darul lui Pietro Rossi era iarăși în salon. Cuprinsă d exasperare si un început de spaimă superstițioasă, Giovanna i-da a afară pe menajeră si grădinar, apoi a alergat la unchiul ei, un bog armator. Umberto Mazzini nu-i putea refuza nimic nepotei sal preferate; si astfel oglinda a ajuns la bordul unui velier, fiind azvâ lită peste bord, în apele Mediteranei.

De data asta a rămas acolo. Giovanna n-avea să afle vreodată dac fusese victima unei farse a destinului sau a oamenilor. Ani la rând continuat să intre cu teamă în salon, aruncând întâi o privire sp: locul din perete, ce rămânea, din fericire, gol.

Dacă incidentul cu oglinda venețiană, consemnat de poetul englez liellley (1792 -1822) într-una din scrisorile sale, se înscrie sub semnul certitudinii, "miracolul" din piața centrală a orașului Nymburk ehia) a fost confirmat de cel puțin o sută de persoane.

Miezul zilei de 21 august 1968, zi în care invazia sovietică punea pat "Primăverii de la Fraga" a fost anunțat de douăsprezece bătai e orologiului din vechiul turn al primăriei. Oamenii s-au oprit să le îculte, privind cu o uimire tăcută cum se mișcau limbile ruginite ale :asului. Abia după un sfert de oră au încremenit din nou - așa cum âtuseră în ultimii ani.

"Mecanismul nu era înțepenit sau defect, ci... lipsea", a scris Miîan [asaryk, ziarist la un săptămânal local si martor al evenimentului.

Cu cincisprezece ani înainte, interiorul ceasului fusese demontat, os din turn si depozitat la subsol. Dar cum procedeu de restaurare a dovedit complicat si costisitor, iar specialiștii lipseau, reparația s-a nânat... un deceniu si jumătate.

"A fost ca și cum ar fi bătut inima orașului îndoliat", spunea unul ntre locuitorii aflați în piață în acel sfert de oră neverosimil, când ologiul a prins glas, sfidând timpul și vitregiile istoriei.

De ce anumite obiecte se întorc peste veacuri? Să fie doar apariții tâmplătoare, așa cum un val din o mie ajunge mai departe pe plajă? ce "mecanism" declanșează incredibilul - dimensiunile insonda-le ale timpului sau capacități încă neexplorate din natura umană? Un singur lucru este cert: trăim într-un univers al cauzalității, o astă motivație a fiecărei acțiuni, o finalitate spre care tinde orice eniment - chiar dacă ea rămâne, uneori, dincolo de orizontul de rcepție al logicii...

SANCTUARUL INVIZIBIL

Au apărut din umbra unei arcade: patru motociclisti îmb câți în piele, cu capetele rase. Am grăbit pasul, dar s-luat după mine, ambalând motoarele și strigându-mi o scenită. Mă certasem cu prietenul meu la ieșirea din discotecă și aci îmi regretam imprudența - eram singură într-un cartier perifer unde nimeni nu mi-ar fi sărit în ajutor... Am luat-o la fugă pe o str îngustă, apoi pe alta. Auzeam în spate uruitul motocicletelor, tot n aproape. Mi-am dat seama cu groază că nimerisem într-o fundătu. Atunci am văzut biserica: turla de piatră depășind acoperișurile jur, ferestrele cu vitralii argintii, ușile larg deschise, înăuntru, luri nările ardeau, însă nu era nimeni. Am ingenuncheat în fata altaru rugându-mă pentru o salvare în care nu credeam. Ce i-ar opri pe patru? Dintr-o clipă în alta mă așteptam să-i văd intrând. Și tot n-au facut-o".

"Banda Motocicliștilor" a fost prinsă în 1998, după ce jefuist violase treizeci și cinci de femei. Claudia Donato este singura c le-a scăpat.

"O luase pe o stradă închisă și am știut că nu mai avea unde^{ft}. Mă țineam după ea fără grabă când, brusc, n-am mai văzut-o. În secunda era acolo; în cealaltă, dispăruse. A făcut un pas și... s-a t(în văzduh".

!

Poliția din Foggia (Italia) a considerat declarația lui Enzo o înt care de a eluda adevărul. Faptul că ea confirma depozițiile victimei dat nimănui de gândit. Era o anchetă despre violatori în serie și despre fenomene paranormale.

Si totuși, unde se adăpostise Claudia Donato? A părăsit bise: în zori, după ce s-a convins că motocicliștii plecaseră. S-a dus la pri stație de poliție, de unde a revenit cu doi agenți, însă biserica...

mai era. Doar un spațiu viran între blocurile pe care martora nu-și amintea să le fi văzut cu o noapte înainte...

Refuzând să accepte că avusese "o alterare a percepției realității", Claudia a început să caute prin biblioteci, a vorbit cu preoți, cu istorici. Răspunsul 1-a aflat după doi ani, din arhiva Vaticanului. Da, existase în acel loc o biserică de piatră... în secolul al XIV-lea! Dărmată treisute de ani mai târziu, "se întorsese" în timp pentru a oferi sanctuar unei fiice a secolului al XX-lea.

În 1927, niște turiști englezi ce vizitau Normandia au admirat, pe o culme de lângă Alençon, un impunător castel medieval... năruit din temelii în 1206, după cucerirea sa de armata lui Filip al II-lea!

Martori din toate timpurile și de pe diferite meridiane susțin că au asistat la apariția unor clădiri din trecut, însă Dolph Geller e probabil unicul om din lume care a încercat... să cumpere una.

Dolph Geller se stabilise în 1965 în Stuttgart (Germania), într-o seara, în timp ce se plimba, a dat peste casa visurilor sale: o vilă stil Wilhelm I, cu ziduri îmbrăcate în iederă. Panoul din față arăta că este de vânzare și, încurajat, Geller a intrat să vorbească cu proprietarul, un domn în etate, distins, cu care s-a înțeles imediat asupra termenilor tranzacției. După două zile - când a revenit cu actele pregătite pentru a fi semnate -, în locul vilei a găsit o grădină sălbătică, plină de buruieni și mărăcini.

În 1985, francezul Paul Cassel colinda cazinourile din Monte Carlo n căutarea Norocului - care îl ocolea mereu. Până ce, în sfârșit, șansa t părut să-i suradă. În noaptea de 26 septembrie s-a pomenit înaintea unei clădiri albe, cu patru etaje, un cazinou pe care nu-l mai văzuse >ână atunci. A intrat... și a câștigat! Amețit de succes și de câteva sticle de șampanie, Paul Cassel s-a întors la hotel, unde a adormit îmbrăat. Dimineața, când să-si numere banii și-a dat seama că, în euforia Domeniului, primise o sută de mii de franci... în bancnote din 1910, Adică anul în care unul dintre cele mai mari cazinouri din Monte Carlo a fost mistuit de un incendiu!

Clădirile-fantomă apar și dispar, producând spaimă, confuzii uneori incidente fără urmări grave. Dar, pentru Todd McCarthy, întâlnirea cu trecutul a însemnat începutul unui coșmar care continuă astăzi.

În vara lui 1992, Todd McCarthy împreună cu soția și cele două fiice, Mary și Beth, își petreceau vacanța în Flandra (Belgia). Au hotărât să rămână câteva zile în Antwerp și, fiindcă au sosit seara târziu au înnoptat la cea dintâi pensiune întâlnită. A doua zi, Todd a plecat cu mașina în centru. Când s-a întors, n-a mai putut găsi pensiunea "Sarazinul".

Disperat, a oprit un polițist, care i-a ascultat istoria neverosimilă apoi... i-a pus cătușele. Peste șase luni a fost achitat de acuzația că ar fi omorât soția și fiicele, din lipsa de dovezi. După tragedia întâmplată familiei sale, Todd McCarthy și-a lichidat afacerile din SUA și a rămas în Belgia, unde continuă căutările. Până în prezent singurul rezultat concret este raportul agenției de detectivi care a descoperit în arhivele orașului litografia unei clădiri identice cu cea descrisă: un faimos han din vremea ultimelor cruciade!

Fenomenul caselor ce se "întrupează" din mortarul vremii a fost explicat, succesiv, prin două ipoteze.

Cea a "continuumului temporal" consideră aparițiile materiale din trecut -(clădiri, obiecte, drumuri) ca niște inserții accidentale prezent, instabile și efemere. Ea este o variantă secundară a mult mai vastei și controversatei teorii potrivit căreia trecut-prezent-viitor ale timpului tuiesc un sistem unic și indivizibil, pe care numai percepțiile noastre limitate ne împiedică să-l "recepționăm ca pe un întreg".

A doua și cea mai recentă ipoteză este cea a "simbiotului uman". Cercetările psihologilor au demonstrat faptul că oamenii manifestă exacerbare a sentimentelor în anumite situații și... medii. Efectul erezilor mistice a credincioșilor într-o biserică, emoția jucătorilor dintr-un cazinou, trăirile intense ale călătorilor într-un han - toate acestea, concentrate și focalizate, pot determina la un moment dat o translație plan temporal. Ce s-a întâmplat însă în cazul casei pe care Dol{

eilor aproape că a cumpărat-o? Dacă atașamentul proprietarului întru căminul său era atât de mare încât a permis un salt peste timp», de ce voia să o vândă? Poate nu era dragoste, ci ură!

Necunoscutele nasc alte întrebări, ce cheamă altele. Până când vom afla răspunsurile, e mai prudent să străbatem trotuarele bătute de certitudinilor, ferindu-ne să intrăm în case pe care nu le-am mai văzut, care ieri nu erau pe strada noastră...

BORNELE TRECUTULUI

Era noapte, iar lumina farurilor se topea în ceață în loc să străpungă. Mă călăuzeam după străfulgerările liniei aii ori după lucirea bornelor. Dar nu puteam lua piciorul de accelerator. Sunt medic și, pentru bolnavi, fiecare minut de întârzie

poate să însemne diferența dintre viață și moarte... Cunoșteam drumul între oraș și ferma pacientului meu - îl făcusem de zeci de ori. Urma o curbă periculoasă și m-am încordat, strângând fără voie volanul. Însă ceva nu era în regulă! Șoseaua continua drept în față, coborând o pantă abruptă. Unde era curba?! În acest punct drumul trebuia să urce și să o ia la dreapta. Eram sigur de asta! Simțeam o înclăștare de stomac, ca niște degete de fier ce-mi striveau măruntaiele. Atunci într-o fracțiune de secundă, am hotărât ce să fac - împotriva evidenței și simțurilor care îmi strigau că mă voi zdrobi. Cu un uriaș efort de voință am răsucit volanul la dreapta, spre stâncile ce veneau spre mine. Cred că am urlat, așteptând izbitura, în loc de asta, am trecut prin deal! Dincolo, am tras pe margine; mâinile îmi tremura genunchii mi se muieră... Ceața se mai risipise și am văzut șoseaua curba din spatele meu. Așa cum le știam, așa cum trebuiau să fie". Doctorul David Hyams (Aberdeen - Scoția) își datorează viața unui reflex uluitor și, mai ales, faptului că a cunoscut bine drumul. Alții însă, nu au fost atât de norocoși, în ultimele decenii, la "curba morții" au avut loc optsprezece accidente, toate în condiții de noapte. Căutând prin arhivele locale, un reporter din Aberdeen a dat pe o informație interesantă: cu patruzeci de ani în urmă "curba" nu exista. Drumul continua drept, în pantă descendentă. O alunecare de teren a făcut ca o porțiune asfaltată să se prăbușească în râpa de sub Constructorii au fost siliți să decupeze un deal, dinamitând stâncile iar șoseaua a căpătat configurația actuală. Se pare însă că, în noaptea 26 aprilie 2001, David Hyams a văzut-o așa cum era în 1958!

:

Șoseaua mărginită de bornele trecutului re apare la răstimpuri din ața uitării. Și nu numai ea. În multe alte părți ale lumii există cazuri de Iburător de asemenea de drumuri care "se întorc", iar câteodată nu singure...

Crescătorii de vite din Pueblo (Statul Colorado - SUA) se confruntă cu un fenomen ciudat. An de an, un număr de animale sunt descoperite în mijlocul câmpului, tăiate sau zdrobite. Cum mutilările erau opera unei secte, localnicii au chemat FBI-ul. O echipă federală inițiat ample cercetări în zonă, fără vreun rezultat, în schimb, autopsiile au revelat un aspect straniu: vitele fuseseră omorâte de impactul obiectului cu un obiect masiv, metalic, aflat în mișcare. Ceva ca... o locomotivă. Dar, pe întinsele câmpii unde pasc cirezile, nu trece nici un tren. Sau... nu mai trece.

În 1883, preeria în care se află Pueblo era traversată de una dintre liniile ferate care au străbătut Vestul. Teoria șerifului Joe Walker a reușit să-i impresioneze însă pe cei de la FBI, care au închis ancheta "din lipsă de probe concludente". Investigatorii au plecat, dar tele localnicilor continuă să fie găsite moarte în ierburile strivite cu un secol în urmă de șinele trenului "Pacific".

Dacă în Anglia șoseaua dinaintea "curbei morții" este doar o holoană a trecutului, locomotiva-fantomă din Pueblo are capacitatea de să se materializeze - la fel ca un pod de lângă Skopje (Macedonia).

Chiar și la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, după conflictul cu Armata Sovietică (15 septembrie 1944), trupele de partizani iugoslavi au continuat să lupte mai mult singure împotriva Wehrmacht-ului. apropierea orașului Skopje, un regiment de partizani a traversat "dul" peste Râul Vardar. Întâmpinat de tirul intens al artileriei inamice, a fost silit să se retragă; însă podul... nu mai era acolo! Nu se zise vreă explozie, iar în apă nu se zăreau sfărâməturi. Podul nu șese dinamitat de germani... Și atunci?

Partizanii au rezistat, cu pierderi grele, până când o altă unitate iugoslavă a sosit, trecând râul la câțiva kilometri în amonte. Douăzeci de ani mai târziu, unul dintre veterani și-a scris memoriile,

^^^^^^^Hpi^^^^^^^
mff^rrrnffrr!^^

menționând incidentul de la Skopje. Din analele orașului, autorul aflat istoria singurului pod existent vreodată în acel loc. Fusesse construit în secolul al XVII -lea și se prăbușise în 1890, din cauza vechim

Bornele timpului nu călăuzesc întotdeauna spre moarte ori dezastru. Rosanna Blair le datorează faptul că astăzi își poate povesti incredibila aventură.

Împreună cu o echipă de arheologi din Ciudad de Mexico cercetătoarea canadiană studia în 1994 ruinele de la Tenochtitlan. Cetatea fusese asediată, cucerită și distrusă în 1521 de Hernán Cortes, care îl luase prizonier pe cel din urma mare conducător aztec Cuauhtemoc... Pe drumul de întoarcere de la șantier, motorul mașinii a fost oprit și, în timp ce dâncerca să-l repare, Rosanna a fost mușcată de un crotal. Plecase ultima în seara aceea și știa că nu va fi căutată decât a doua zi. Când va fi prea târziu.

Schiopătând, Rosanna a pornit prin hățișuri, la întâmplare. Rătăcise de-a binelea, când a dat peste un șir de dale albe, strălucitor colosul metalic ce se apropia, zdrobind cărămizile cu un scrâșnet toare, printre care nu creștea un fir de iarbă. Arăta ca o alee de Versailles și, într-o oră, Rosanna a ieșit dintre arbori în apropierea niaza de 4 septembrie 1944. Inchisesem ochii, când am simțit grinda unui sat. Obişnuieți cu mușcăturile de șarpe, localnicii i-au dat un antrek în stravechea strada. Cineva a ridicat-o, trăgând-o la dot care să neutralizeze otrava, însă Rosanna își datorează viața strămoșilor. S-a aplecat și atunci i-am văzut chipul. A fost un soc care, în vechiului drum aztec, pe care, mai târziu, cu toate eforturile, nu l-am să mă încremenească, m-a dezmeticit. Senilele tancului veneau pre noi, tot mai aproape... - m-am rostogolit, m-am târât, am fugit între ruine. Ajuns la adăpost, m-am uitat în urmă: salvatorul dispune că dorința de a trăi a Rosannei a izbutit să sfâșie vălul vremii. Să fie mintea omenească una dintre cheile călătoriei în trecut?

A fost o apariție accidentală, o simplă imixtiune temporală? Să fie mintea omenească una dintre cheile călătoriei în trecut? iruse. Și am știut deodată de unde îl cunoșteam pe omul acela în Să fie mintea omenească una dintre cheile călătoriei în trecut? piforma roșu-albastră din Primul Război Mondial: era tatăl meu".

ARHANGHELUL DE PIATRĂ

Sărada era pustie, ciudat de liniștită. Și întreagă. Nici o clădire mutilată de bombardamente, nici măcar un geam spart. O rafală prelungă, urmată de împușcături răzlețe, mi-au

amplasat, casă cu casă. Le-am făcut semn oamenilor mei să mă urmeze și

ceată a turelei. Apoi... Bubuitura, uruitul zidăriei ce se năruia peste mine, molozul care mă orbea, mă sufoca. Eram prins sub dărâmături și, printre vălătucii de praf, am des-

nistru. Ceilalți erau morți și am înțeles că voi pieri acolo, în după-

pre noi, tot mai aproape... - m-am rostogolit, m-am târât, am fugit

între ruine. Ajuns la adăpost, m-am uitat în urmă: salvatorul dispune că dorința de a trăi a Rosannei a izbutit să sfâșie vălul vremii

Să fie mintea omenească una dintre cheile călătoriei în trecut?

După doi ani în care luptase în Forțele Franceze Libere alături de iglezi, Lucien Serrault pune la picioare din nou piciorul pe pământul natal în a cea mai lungă" (6 iunie 1944). Primul oraș recucerit de francezi fost Bayeux. A urmat Cherbourg (27 iunie) și consolidarea capului 2 pod din Normandia. La 15 august, aliații au debarcat și pe coasta

rovensală a Franței, înaintând pe Valea Rhonului. După Marsilia și
>ulon a venit rândul Parisului, eliberat la 25 august de Rezistență și
- Divizia 2 Blindată a generalului Leclerc. Trupele franceze și engleze

Infanteria aliată luptând la periferiile Bruxelles-lui: trupe franceze dotate cu echipament și arme americane (arhiva Dan Apostol).

v

au forțat apoi trecerea Senei, intrând în Bruxelles (3 septembrie). Următorul obiectiv pe harta strategică a ofensivei din Nord a fost Namur, oraș care, pentru căpitanul Lucien Serrault, era să însemne capătul drumului.

Cu treizeci de ani înainte, locotenentul Antoine Serrault căzuse eroic într-o bătălie purtată în același oraș, la 20 august 1914. Nu fusese de ajuns pentru Destinul care voia ca fiul să împărtășească soarta tatălui... însă Antoine - locotenentul de infanterie secerat de gloanțe când Lucien abia împlinise un an - hotărâse altfel...

Michael Chelsom din Exeter (Anglia) și-a cunoscut ambii părinți - nu și bunicii. Familia Chelsom se mutase în 1810 în India, la Calcutta; după o sută de ani însă, lucrurile începuseră să nu mai meargă

bine pentru privilegiații "radj" (rezidenții englezi născuți în vechile familii din administrația colonială, stabilite în India).

"Legea Curzon" (16 octombrie 1905), care a împărțit Bengalul în două provincii (mahomedană - est și hindusă - vest) nu a făcut decât să intensifice tensiunile religioase. La crearea Ligii Musulmane a lui Aga Khan, cealaltă tabără a răspuns cu propria organizație, Marea Uniune a Hindușilor. Șir George Chelsom nu credea că mișcările separatiștilor îl vor afecta în vreun fel, iar soția lui a încercat zadarnic să-l convingă să se întoarcă în Anglia (unde își trimiseseră singura fiică), măcar până la calmarea spiritelor.

Istoria avea să-i dea dreptate: curând, tulburările de stradă s-au transformat în acțiuni îndreptate împotriva englezilor. Desprinsă în 1907 din Congresul Național Indian, gruparea naționalistă radicală condusă de B.G. Tilak cerea alungarea "cotropitorilor albi" și proclamarea independenței. Grupuri izolate de fanatici au trecut la acte de vandalism, incendiind proprietăți engleze din Podișul Dekkan și din marile orașe, în septembrie 1907, numai în Calcutta au fost distruse câteva zeci de clădiri.

Conacul familiei Chelsom, ridicat în 1835, a ars până la temelii într-o noapte, iar Șir Chelsom, soția sa și trei servitori indigeni și-au găsit sfârșitul în flăcări.

O săptămână mai târziu, o femeie indiană ce se aflase în slujba familiei Chelsom a predat autorităților engleze un cufăr ferecat. Arestată sub învinuirea de furt, acuzată și-a afirmat nevinovăția în toată perioada detenției și a interogatoriului. Cufărul, susținea ea, îi fusese dat de Lady Anne pentru a-1 trimite fiicei acesteia în Anglia. Posibil... dar nu la cinci zile *după* incendiu, când Anne Chelsom era moartă.' întrebată ce credea că îi încredințase stăpâna ei, femeia a rostit un singur cuvânt: "Trecutul".

Răspunsul, ca și explicațiile dinainte, nu i-au convins pe anchetatori. Cadavrele soților Chelsom fuseseră identificate după obiectele personale găsite asupra lor. Ori slujitoarea mințea - dar de ce să-și riște libertatea ducând poliției ce furase?.' - ori spunea adevărul, ceea

ce complica si mai mult lucrurile... Dacă Lady Anne scăpase, al cui era trupul carbonizat de lângă cel al soțului ei? Și, admitând că trăia, unde dispăruse, de ce nu o mai văzuse nimeni?

Cum arestările stârneau întotdeauna valuri de proteste în Calcutta, autoritățile au consemnat neverosimila declarație, lasând-o pe femeie să plece. Cazul a fost clasat și arhivat, iar cufărul trimis în Anglia fără a fi deschis.

"Înăuntru se aflau scrisori, jurnalul bunicii și o cronică a neamului Chelsom, începută în 1214, cu nașteri, căsătorii, înrudiri și decese. Adică întreg trecutul nostru", scria Michael Chelsom în "*Exeter Times*".

Cufărul se află astăzi la muzeul orașului, în sala ce adăpostește "Colecția Chelsom" de artă, arme și obiecte dintre anii 1240-1960. În mai 1999, la nașterea primului său fiu, Michael Chelsom a adăugat câteva rânduri pe o pagină nouă din cronică familială...

Sara Schaefer din Beersheba (Israel) n-a încercat să își reconstituie trecutul. Rădăcinile ei fuseseră tăiate prea brutal în Germania nazistă... Sara avea un singur tel: să afle care a fost soarta părinților și a surorii sale, Ruth.

Ani la rând, Sara a făcut apel la foruri internaționale, organizații umanitare, chiar și la filiere mai puțin "legale". Nu renunța, deși eșecurile o secatuiau material și moral. Dacă s-ar fi putut întoarce în timp, să schimbe cele petrecute la Munchen, în seara de 14 octombrie 1940... Poate că Ruth ar fi fost acum în viață.

Surorile se certaseră și Sara a fugit în oraș, fără să țină seama de interdicția de circulație nocturnă, pe care evreii germani trebuiau să o respecte încă din 1938... Când s-a întors, în loc de reproșurile la care se aștepta, a găsit o casă tăcută, pustie: familia ei fusese arestată de Gestapo.

Sara a reușit să se ascundă și să evadeze din Germania. Prin Franța ocupată a ajuns în Portugalia, apoi în Anglia, unde a rămas până la terminarea războiului, după care a emigrat în SUA... La câteva luni de la proclamarea statului Israel și crearea guvernului provizoriu al lui David Ben-Gurion (14 mai 1948), Sara s-a stabilit în Beersheba, unde

si-a terminat studiile de fizică, angajându-se în 1960 ca operator la Reactorul Atomic de lângă oraș. Un an mai târziu, la Ierusalim a avut loc procesul criminalului de război Adolf Eichman, condamnat la moarte si executat la 31 mai 1962.

Poate că asta a determinat-o să se întoarcă în Germania si sa-sî înfrunte trecutul... Informațiile pe care izbutise să le strângă în două decenii erau descurajator de sărace: părinții si sora ei fuseseră duși în lagărul de concentrare de la Dachau - unde au dispărut, împreună cu alte sute de mii de deportați fără chip, fără nume.

După luni de cercetări istovitoare, Sara a căpătat certitudinile de care se temea: nici un Schaefer nu figura printre puținii supraviețuitori... Aici se termina totul. Părinții, sora ei erau morți. Fuseseră arși sau aruncați în gropile comune - si nu rămăseseră morminte pe care să plângă.

A hotărât să o facă în vechiul Cimitir Evreiesc de la marginea Miinchenului, unde se afla cripta familiei Schaefer. Apropiindu-se, a descoperit că nu era singură: pe alea năpădită de buruieni, lângă lespezile înnegrite de ploi, stătea o fetiță. Sara a încercat să descrie apariția stranie si totuși materială:

"Intr-o rochie subțire, desculță si cu capul descoperit, nu părea să-i pese de frigul aceluia octombrie târziu. Pielea îi era de un alb nefiresc, aproape translucid si m-am oprit, necutezând să mai fac vreun pas. Cu fruntea plecată si părul strălucind ca o flacără în lumina apusului, părea statuia unui înger încremenit într-o sumbră meditație. Apoi, arhanghelul de piatră a prins viață".

Fetița s-a răsucit încet, până ce ochii li s-au întâlnit. Era Ruth la zece ani - așa cum fusese cu peste două decenii înainte, în seara când se despartiseră supărate, fără să știe că o făceau pentru totdeauna.

"O priveam, fără să pot rosti vorbele pe care le adunasem în mine atâta vreme. Deodată, Ruth mi-a zâmbit si am înțeles că mă iertase".

Fetița s-a întors, pășind fără grabă pe alee, până ce s-a pierdut printre morminte. Sara a rămas locului, incapabilă să facă vreo mișcare,

într-o paralizie a trupului și a minții care nu era spaimă, ci ușurare, o liniște cum nu mai simțise de mult.

Relatarea Sarei Schaefer a apărut în presa israeliană, stârnind reacții contradictorii. Fără a contesta buna credință a martorei, unii critici au considerat că viziunea ei fusese o halucinație datorată intensului sentiment de vinovăție și pierdere, alții au definit incidentul ca pe un caz de întâlnire cu o "entitate spirituală" și nu de călătorie în timp.

Oare așa să fie?

Deosebirea esențială între cele două fenomene este modul lor de manifestare - la "călătorii temporale" este vorba de o singură imixtiune în existența urmașilor, nu de un fenomen de "bântuire" care, la "spiritele neliniștite" durează perioade variind între câteva săptămâni și mai multe decenii...

Antoine Serrault voia să-și salveze fiul, Anne Chelsom să nu lase cronica familiei pradă flăcărilor, Ruth Schaefer să-i redea surorii sale liniștea sufletească. În majoritatea cazurilor, cei veniți din trecut par să aibă un scop altruist. Ajutându-și urmașii să păstreze continuitatea neamului, să treacă peste o traumă, să-și urmeze destinul individual, "călătorii în timp" își împlinesc astfel o datorie străveche, niciodată uitată.

AMINTIRI STRĂINE

" Y ntuneric. Atingeri. Glasuri: întâi ca niște murmure îndepăr-
I țațe, apoi tot mai limpezi, mai deslușite. Voci de femei.

JL Vorbeau într-o limbă necunoscută, stranie, însă treptat înțele-
lesurile au prins să se lege.

Bezna din jur se desfăcea în umbre, lumini, siluete si chipuri. Iar
fiecare avea un nume: Assara, Kala, Unial. Slujitoarele mele. Ale lor
erau mâinile care îmi lunecau pe trup, potrivindu-mi vesmintele
străvezii, pletele, colanul, punându-mi brățări la glezne... Eram gata
si sclavele m-au urmat pe coridoarele cu ziduri pictate în alb, negru si
roșu. Un alt culoar, ultimul, arcada de piatră pe sub care am pășit sin-
gură, cele șapte trepte, canaturile porții deschise de mâini nevăzute.

Intrasem într-o sală uriașă, înaintea unei mulțimi încremenite.
O mie de ochi si o singură răsuflare. Toți mă priveau, toți așteptau...
Ce?! Deodată, am înțeles. Era templul zeiței Isis, Ocrotitoarea Egiptului.
Am ridicat brațele, cuvintele sacre mi-au țâșnit de pe buze, iar mul-
țimea mi s-a prosternat la picioare.

Eram Share Dha, preoteasă într-un oraș numit Theba."

O oră mai târziu, Rosemary Fincher, dactilografă din Bristol
(Anglia), asculta înregistrarea acestei "amintiri" cu o uimire amestecată
cu groază... începuse să vină la cabinetul doctorului Thomas Eckart
încă din 1996, datorită unui episod sever de depresie provocat de
moartea soțului ei. După șase luni de tratament, psihiatrul si-a dat
seama că rădăcinile traumei erau mai adânci decât credea si i-a propus
să încerce o nouă terapie: hipnoza regresivă. Rezultatul? Zeci de ore
în care Rosemary își va povesti viața... anterioară. Trezită din transă
nu își amintea absolut nimic, acceptând cu greu relatările incredibile
făcute de propria-i voce.

Tunelul timpului

Tutankhamon (1354-1346 î.Hr., fiul lui Amenophis al IV-lea) și soția sa, Ankhasanamon. Basorelief de pe unul dintre putinele obiecte personale ale faraonului adolescent, descoperite în mormântul său.

Comparând afirmațiile pacientei cu date istorice, doctorul Eckart i-a putut situa temporal cealaltă existență. Evenimentele de care Rosemary își aduce aminte s-au petrecut în timpul domniei lui Amenophis al IV-lea (1372-1354 î. Hr) și a reginei Nefertiti. Nu există inscripții în care să apară numele de Share Dha, însă este menționat conflictul dintre faraon și preoții din Theba, în urma căruia Amenophis s-a autoproclamat pontif și profet suprem al unei noi religii (cultul lui Aton - zeul solar Re-Horakhti), adoptând un alt nume (Akhenaton) și mutându-și capitala de la Theba la Akhetaton (Tell-al-Amarna). Rosemary își "amintește" de o moarte prematură și îngrozitoare, probabil mumificarea de vie, soartă pe care faraonul le-o rezerva preoților vechilor culte.

Psihiatrul englez studiază "Viețile anterioare" de peste două decenii, perioadă în care a adunat o arhivă impresionantă de cazuri provenind din toată lumea. Cele mai multe sunt fenomene de dublă personalitate sau alte afecțiuni psihice, însă destule prezintă o uluitoare coerență și precizie a detaliilor, refuzând explicațiile "normale".

Asemeni lui Rosemary, Ornella Vincenzo nu caută celebritatea. Este o profesoară din Ostia (Italia), căreia un accident de mașină i-a provocat un sindrom amnezic. Ajutând-o să-și recupereze trecutul, tratamentul sub hipnoză i-a descoperit... alte amintiri, mult mai vechi. Ornella și-a "retrăit" astfel viața anterioară din perioada Imperiului Roman de Apus. Pe atunci se numea Fulvia și era una dintre slavele de la reședința din Ravenna a împăratului Flavius Honorius (395-423 d.Hr.).

Tetsu Hatayama, proprietarul unui garaj din Osaka (Japonia), a "trăit" pe vremea conflictului dintre împăratul Shirakawa al II-lea și fostul suveran Sutoku, fiind unul dintre samuraii clanului Taira. Participând la întreaga campanie, el a fost martor al victoriei taberei lui Shirakawa (1156). A murit patru ani mai târziu, în luptele dintre clanul Taira și un altul rival, condus de Minamoto Yoshitomo.

Juan Fernandez, un funcționar din Durango (Mexic), își amintește "existența" sa ca fratele Innocentius, călugăr dominican, unul dintre trimișii Papei Sixt al IV-lea (Francesco Della Rovere) în Castilia

Ornela Vincenzo, "retrăinându-si", sub hipnoză, viața din secolul al V-lea.

si Aragon, regate spaniole aflate sub sceptrul suveranilor preacrestini Ferdinand si Isabela, aceiași care aveau să-1 numească Mare Inchizitor pe Tomas de Torquemada în 1481.

Linda Brennan, născută în Madison (statul Wisconsin - SUA) a fost "martora" dărâmării Bastiliei, "aflându-se" la 14 iulie 1791 în Paris. Ea a relatat, veridic si amănunțit, enumerând nume si date istorice reale dar prea puțin cunoscute, despre masacrul de pe Câmpul lui Marte (17 iulie 1791), unde burghezii din Garda Națională au tras în mulțimea venită să asculte discursurile lui Danton, Marat si Hebert. Pe vremea aceea Linda se numea Mărie Lafonte si era spălătoreasă.

Lai Shastri Nehru, șofer de taxi în Jabalpur (India), a "participat" la Revolta Sipailor (1857-1859), izbucnită în Bengal. La 11 mai 1857 intra împreună cu ceilalți insurgenți antibritanici în Delhi, reinstaurând

Samurai din secolul al XIX-lea. Detaliu dintr-un desen color din secolul al XIX-lea (arhiva LeDuc - Fabrier). De o asemenea existență își amintește Tetsu Hatayama din Osaka.

sultanatul lui Bahadur, cel din urmă suveran din dinastia Marilor Mogulî. Luptătorul sipai Mohun Khamat a căzut în ciocnirile de lângă Kanpur (decembrie 1857). Ultima imagine stăruindu-i înaintea ochilor a fost cea a cerului pe care nu credea să-1 mai vadă vreodată...

Rosemary Fincher, Ornela Vincenzo, Tetsu Hatayama, Juan Fernandez, Linda Brennan, Lai Shastri Nehru... Oameni care afirmă că au trăit în trecut. Să fie doar niște farsori? Sau toți au avut încă o viață ori mai multe?

Thomas Eckart nu lansează teorii - se mulțumește să adune cazuri, date. Pacienții supuși hipnozei regresive au ajuns în cabinetele medicale în urma unor traumatisme fizice, psihice, tulburări de memorie sau de comportament. Nici unul nu este obsedat de trecut; dimpotrivă, faptul că își descoperă în abisurile subconștientului un alter-ego nedorit îi induce o stare de profundă anxietate.

Doctorul Eckart subliniază un fapt incontestabil: participanții la studiul sau nu își asumă personalități celebre ale istoriei/ nu afirmă că ar fi fost Napoleon, Carol cel Mare ori Caligula. Alter-ego-urile lor aparțin categoriei oamenilor obișnuiți, cărora numai ambianța socio-temporală le oferă un element de senzațional.

Thomas Eckart și-a selecționat cazurile și după un ultim criteriu, adesea esențial: cel al dovezilor materiale. Astfel, sub hipnoză, Linda Brennan înțelegea franceza, iar Omela Vincenzo vorbea fluent latina! Xenoglosia {folosirea în transă a unei limbi necunoscute persoanei în cauză} a fost atestată științific încă din secolul al XIX-lea. în arhiva doctorului Eckart există consemnări despre o adolescentă din Austria care cunoștea aramaica (limbă vorbită în Palestina secolelor IV î.Hr - I d.Hr.) și despre doi gemeni din Tel Aviv, fluenți în bekamid pavlavi (dialect folosit în 651 î.Hr. în Mesopotamia).

Fapte, dovezi greu de contestat... Se pare că unii dintre noi își amintesc să mai fi trăit pe Pământ, măcar o dată. Să fie vorba de controversatul ciclu al reîncarnării, în care spiritul uman trebuie să treacă printr-o serie de existențe succesive pentru a atinge stadiul iluminării supreme?

Psihologii au avansat două ipoteze: una legată de psihiatrie, cealaltă de genetică.

Prima, reprezentată de cazurile respinse de doctorul Eckart ca neconcludente, tratează dubla personalitate a subiectului: nemulțumiți de existența lor actuală, incapabili să facă față crizelor, alienării și stresului din societatea contemporană, unii preferă izolarea sau... fuga în trecut, își aleg (adesea subconștient) un personaj istoric cu care încep să se identifice până într-atât încât își pierd propria identitate.

Nu mai sunt ființe distincte, ci un fel de cameleoni temporali. Cunoștințele despre perioada istorică repectivă sunt obținute indirect (prin lecturi, filme, conversații), iar erorile de interpretare devin inerente.

"Orice psiholog cu experiență poate cataloga în câteva ședințe un caz de «viață anterioară» fabricată, chiar dacă intenția pacientului a fost de a se înșela doar pe sine însuși", este convingerea lui Eckart, afirmată într-o emisiune difuzată de *Discovery Channel*.

Ce se întâmplă însă dacă introspecția temporală nu prezintă erori sau lacune, iar contactul subiectului cu trecutul se dovedește incontestabil și nemijlocit?

A doua teorie, cea genetică, vizează "memoria speciei". Toți ne născem cu informații despre cei care ne-au precedat, până la primul strămoș. Aceste date rămân în stare latentă, până când ceva declanșează un mecanism încă inexplicabil și atunci... ne amintim. Secvențe, întâmplări, vieți.

Explicația este plauzibilă în cazul când subiectul rememorează existența unuia dintre potențialii săi strămoși. Omela Vincenzo avea origine romană, Tetsu Hatayama era japonez, străbunicii lui Juan Fernandez veneau din Castilia, un strămoș al lui Lai Shastri Nehru participase într-adevăr la Revolta Sipailor... Teoria genetică pare a fi un răspuns la enigma vieților anterioare. În foarte multe cazuri - dar nu în toate.

Genealogia lui Rosemary Fincher nu poate fi trasată până în Egiptul Antic. Și este îndoielnic ca Linda Brennan, de origine irlandeză, să fi avut o stră-stră-bunică prezentă la căderea Bastiliei...

Thomas Eckart consideră implicațiile fenomenului "vieților anterioare" ca nefiind de natură mistică, ci, mai degrabă, etică.

"Așa cum fiecare dintre noi își rememorează copilăria sau adolescența, «viețile-clipe» sunt amintiri ale speciei. Cunoșcându-ne trecutul, învățăm să nu mai facem aceleași greșeli, să ne concepem altfel viitorul. Poate că omenirea, în integralitatea sa, încearcă același lucru..."

OROLOGII ASTRALE

La 4 decembrie 1970, Bruce Gernon a decolat cu un avion "Beechcraft Bonanza A 36" din Insulele Andros (Bahamas), îndreptându-se spre Palm Beach (Statul Florida - SUA). Deși cerul era senin, peste Bahamas Banks plutea un straniu nor elipsoidal. Gernon a vrut să-1 ocolească, însă norul creștea foarte repede, înghițind aparatul, care a continuat să zboare printr-un tunel alb-fosforescent ce se strâmta tot mai mult. În ultimele secunde ale traseului, Bruce Gernon a experimentat chiar o stare de... imponderabilitate! Ieșind din nor, n-a deslușit nici cerul, nici apele oceanului - doar un abur dens, verde. Instrumentele de bord nu mai funcționau, legătura radio era întreruptă. Treptat însă, ceața a început să se risipească și a văzut pământul: Miami Beach. Conform orarului de zbor, ar fi trebuit să se afle deasupra Insulei Bimini...

Nu numai că deviasse de la curs, dar - așa cum a constatat după aterizarea la destinație - devansase ora de sosire! Între Insulele Andros și Palm Beach sunt 400 km, distanță pe care avionul lui Gernon o parcurgea de obicei în șaptezeci și cinci de minute, în acea zi a ajuns în patruzeci și cinci de minute, cu toate că, datorită abaterii de la traseu, străbătuse 80 km în plus. Neconcordanța reieșea și din cantitatea de combustibil consumată: 28 de galoane, în locul celor 40 necesare în mod obișnuit.

Pilotul Bruce Gernon n-a fost singurul care a trăit un paradox temporal. Printr-o experiență asemănătoare au trecut și doi argentinieni, în noaptea de 15 iulie 1972.

La 2,30 a.m., profesorul de muzică A. Brunelli și prietenul său S. Porchietto au plecat cu mașina din localitatea Balnearia (Argentina), pornind spre Cordoba, oraș aflat la 180 km. La 3,10 a.m., martorii au observat că ajunseseră la 30 km de destinație. Dar cum să parcurgă

150 km în 40 de minute, când nu depășiseră 90 km/h? La Cordoba au verificat litrometrul, constatând evidența: consumaseră exact jumătate din cât ar fi trebuit! Iar între cele două orașe există o singură sosea, fără nici o altă posibilitate de a scurta drumul...

Un fenomen de blocare pasageră a memoriei, o lacună în amintiri? Era improbabil să se declanșeze *simultan si identic* la persoane diferite. Intraseră Brunelli si Porchietto sub influența unui câmp hiperdimensional care a provocat dilatarea timpului? Au trecut, succesiv, prin niște "porți" temporale între care pierduseră un segment de realitate, câștigând în schimb minute de timp obiectiv?

Pentru cei doi argentinieni, ca si pentru Bruce Gernon, incidentele în care au fost implicați s-au dovedit minore, fără altă urmare decât constatarea faptului că au trăit ceva ieșit din comun, contrazicând legile fizicii clasice si înscriindu-se în categoria fenomenelor pe care spaima de irațional ne împiedică să le disecăm prea adânc... La 25 aprilie 1977, caporalul Armando Valdes a fost însă subiectul unui transfer spațio-temporal șocant pentru cei din apropierea sa.

Incidentul s-a petrecut lângă o unitate militară din Chile. La o aplicație, Armando Valdes a dispărut brusc în timp ce trecea printre niște stânci, fiind căutat zadarnic de cei șase soldați aflați sub comanda lui. S-a dat alarma, însă un sfert de oră mai târziu, când cercetările erau în plină desfășurare, caporalul si-a făcut apariția, la fel de neașteptat. Avea o barbă de sase milimetri lungime, iar ceasul său arăta că trecuseră cinci zile. Valdes nu-și amintea nimic si nu era conștient de vreo absență din lumea noastră, nici măcar cu durata de câteva secunde...

"Trecutul si viitorul sunt două concepte pur arbitrar, si, în realitate, nu există", afirma Keith Floyd în cartea sa *"Of Time and Mind"*. Un simplu exercițiu filosofic, foc de artificii al inteligenței? Până acum, mintea omenească s-a dovedit singurul "instrument" care poate pătrunde în adâncurile insondabile ale Universului - prin analiză logică si abstractizare, prin crearea unor modele compensatorii pentru ceea ce nici un laborator n-ar putea reproduce la vreo scară: Infinitul. Rezultatele obținute au început să capete tot mai multe confirmări din

domeniul matematicii si cel al fizicii relativiste. Reevaluarea noțiunii clasice de "timp" încearcă să rezolve vechea dilemă: este acesta o variabilă sau o constantă?

Energia e absolută, timpul nu. Dimensiunea temporală apare prin dispersarea energiei pe diferite niveluri existențiale. Cum dispersia nu poate fi uniformă, nici timpul nu va fi constant, reprezentând doar un evaluator al schimbărilor intervenite în densitatea energiei.

La nivelul existențial în care se încadrează lumea noastră, timpul este perceput drept o a patra dimensiune si reprezentat printr-o spirală într-o desfășurare infinită... Pentru civilizația terestră, orele, secolele, mileniile se scurg, teoretic, constant si inexorabil. Totuși, chiar în interiorul acestui sistem închis, noțiunea de "curgere a vremii" rămâne polisemantică, subsumând două categorii distincte de timp: obiectiv si subiectiv. Timpul *obiectiv*, fizic, va fi înregistrat de aparatele de măsură (mecanice sau electronice) ca invariabil, în schimb, timpul *subiectiv*, perceput de conștiința umană, pare a se scurge în mod diferit. Sentimentele intense (fericire, durere, tristețe) pot "varia" curgerea vremii pentru acela care le încearcă. O altă formă de dilatare si lapsus temporal se produce în perioadele de somn, când ceasul biologic poate fi accelerat ori încetinit, în funcție de trăirile onirice (vise sau coșmaruri).

Deci mintea omenească poate transcende uneori dincolo de barierele existențiale, percepând timpul nu ca pe o succesiune neîntreruptă de clipe, zile, ani, ci în segmente defazate - fragmentare condiționată de emoțiile observatorului si înregistrată doar mental si numai de către acesta. Dacă legea trecerii imuabile a timpului - cauzalitatea - poate fi ocolită, ce s-ar întâmpla în cazul unei infirmări totale? Atunci, trecutul, prezentul si viitorul ar fi percepute ca un întreg, într-o simultaneitate care pare astăzi debusolantă. Ar însemna că începutul, sfârșitul si devenirea Universului coexistă, interacționând si recreându-se perpetuu.

Ipotetica simultaneitate ar anula, în anumite condiții, discordanța între lumi situate la niveluri energetice diferite. Punțile Einstein - Rosen au fost concepute ca un sistem teoretic de legături în hiper-spaiu. Canale de comunicație si tranzit între găurile negre si cele

albe, acestea ar permite salturile între locații din același Univers - aflate la distanțe care le fac, practic, inaccesibile -, ori între realități din diferite dimensiuni (lumi paralele) sau defazate temporal.

Astfel se explică de ce, în lumea noastră subsumată artificial cauzalității, s-au înregistrat și continuă să se producă "anomalii": scurt-circuite temporale prin care personaje sau scene din trecut sunt proiectate martorilor în "viziuni" inexplicabile; vortexuri ce aduc din timp obiecte, case, drumuri dispărute de secole din realitatea obiectivă.

Chiar și memoria genetică a speciei umane, concretizată în fenomenul "vieților succesive", poate fi o consecință a simultaneității. Dacă evoluția civilizației umane în integralitatea sa se desfășoară pe o singură coordonată temporală - *acum* - e firesc să ne "amintim" ce am fost, suntem, vom fi.

Intr-un asemenea Univers complex și interactiv, cu un număr indefinit de dimensiuni, dizolvarea instantanee și silențioasă a materiei, urmată de materializarea ei în aceeași formă, ar însemna efectuarea unui salt între două realități, tranziție de care adesea martorul nu este conștient sau o constată mai târziu, după indicii exterioare.

Gernon, Brunelli, Porchietto și Valdes au trecut accidental prin tuneluri temporale care i-au trimis - pentru o săptămână ori un ceas - într-o dimensiune unde vremea curge altfel și... nu lasă amintiri. Pierderi (sau devansări) de segmente temporale s-au petrecut, se pare, în toată istoria noastră. Unul dintre cazurile întâmplare în secolul al XV-lea l-a impresionat într-atât pe cronicarul Philippe de Commines, încât l-a consemnat pentru posteritate.

"Evenimentele nu se nasc, ele se desfășoară dintotdeauna, iar noi ne mișcăm în interiorul lor". În primăvara lui 1450, căpitanul La Bressac n-avea cum să cunoască teoria emisă, cinci sute de ani mai târziu, de Șir Arthur Eddington. Iar "evenimentul" în care francezul se afla angrenat, la fel ca mulți dintre conașionalii săi, era Războiul de O Sută de Ani.

Vastul conflict anglo-francez izbucnit în 1337 se apropia de sfârșit. Franța nu mai avea nevoie de eroi. Luată prizonieră de burgunzi la

Compiègne și vândută englezilor, Jeanne d'Arc a fost judecată la Rouen pentru erezie, condamnată și arsă pe rug în 1431.

La Bressac luptase în armata "Fecioarei din Orleans" alături de alți căpitani ale căror nume au rămas în istorie: La Hire, Xaintrailles, Grailly, Antoine de Chabannes. Dar, după ce o trădase pe Jeanne, fără de care n-ar fi ajuns niciodată să aibă un tron și o țară, regele Carol al VI-lea și-a arătat "gratitudinea" față de cei care își varsaseră sângele pentru el neplătindu-le soldele. Rezultatul? În 1436 francezii recuceriseră Parisul, însă provinciile erau bântuite de "Leș ecorcheurs", foști mercenari pe

*"Leș ecorcheurs", atacând un cavaler. Detaliu dintr-o gravură
din secolul alXV-lea (arhivele Comisiei Humboldt).*

care nevoia îi strânsese în bande puse pe jaf si fărădelegi. Asemeni Marilor Companii cu un secol înaintea lor, violau, ucideau, terorizau satele, până ce au devenit o adevărată plagă pentru Franța.

Abia în 1444, Delfinul ludovic a izbutit să-i scoată din țară, luându-i să lupte peste hotare, de partea lui Frederic al HI-lea de Habsburg, aflat în război cu Cantoanele Helvetice. La Bressac a rămas însă în Franța, angajându-se printre primii în armata regală permanentă, înființată în 1445. Acest corp de elită în solda lui Carol al VII-lea număra optsprezece companii a câte 1 800 de "lănci" fiecare (o "lance" fiind compusă din patru oameni de arme: un lăncier si doi arcași călare, si un soldat pedestru). Cu o armată regulată dotată unitar si eficient, dispunând de o artilerie redutabilă în epocă, francezii câștigau acum o bătălie după alta (Rouen, Honfleur).

Armata franceză de la jumătatea veacului al XV-lea era o forță profesională de 130.000 de oameni, prima de acest gen din istoria regatului. Detaliu dintr-o gravură din secolul al XVII-lea, reproducând o ilustrație a unui manuscris francez din secolul al XV-lea (arhivele Comisiei Humboldt),

Populația rămânea totuși împărțită în loialități determinate de interese: dacă gasconii - îmbogățiți de vinul exportat în Anglia - îi sprijineau pe englezi, normanzii, satui de lupte, îl voiau înapoi pe regele Franței. Și, la 15 mai 1450, armata condusă de conetabilul Richemont și de contele Clermont a zdrobit la Formigny trupele engleze comandate de Șir Thomas Kyriel. După luptă, La Bressac a primit ordinul de a nimici contingentele care scăpaseră și se retrăgeau spre nord. Însă căpitanul nu a reușit să-i ajungă pe fugari în primele zile, iar urmărirea s-a prelungit neașteptat de mult.

Până la urmă, întâlnirea a avut loc într-o vale de lângă orașul Argentan, pe Râul Orne - deși nu așa cum se aștepta La Bressac. Prinși într-o ambuscadă de vânatul transformat în vânător, cei opt sute de călăreți francezi s-au trezit atacați din două părți de englezii care îi pân-deau de pe culmi. N-a fost o luptă, ci un masacru. Căpitanul și câțiva dintre oamenii lui și-au croit drum cu săbiile, afundându-se în pădure, hăituiți de dușmani. La Bressac a scăpat numai datorită iuțelii armăsarului sau, pomenindu-se curând singur, sub ramurile însângerate de lumina apusului. Calul răsufla anevoie, istovit, și căpitanul a descălecat, ascultând cu încordare. Nu se auzea nici un tropot; poate că urmăritorii renunțaseră... Dar nu cuteza să se oprească și nu putea merge mai departe. Trebuia să caute o ascunzătoare în care să aștepte zorii. Când a găsit o deschidere în stâncă, asemeni unui tunel, La Bressac și-a scos coiful, a priponit calul de un trunchi și s-a târât prin trecerea îngustă, stingherit de armură și de sabia grea. Ajuns într-o grota cât o viziună, s-a lungit și somnul l-a cuprins într-o clipă.

După o vreme, s-a trezit și a străbătut iarăși gâtlejul de piatră, spre ieșire. Afara era amiază; când intrase în adăpost se lăsa întunericul, însemna că trecuseră o noapte, o dimineață... Atunci a văzut copacii - scheletici, desfrunziți, sub un cer plumburiu - și a simțit sub pași foșnetul de frunze veștede. Nu era cu puțință! Ieri copacii fuseseră verzi, clătinându-și ramurile în adierile calde ale primăverii... S-a uitat împrejur și un nou gând l-a făcut să se încrunte: unde era calul? Poate îl sfâșiaseră lupii, noaptea, însă nu auzise urletele fiarelor, nici

nechezat, nici tropote. Cât de adânc dormise? A pornit la întâmplare printre copaci, știind că undeva va găsi o potecă, un drum ce îl va scoate la marginea unei așezări.

Primul om pe care l-a văzut a fost un cioban ce își păzea oile. La Bressac i-a pus câteva întrebări, dar a căpătat niște răspunsuri care i-au adâncit nedumerirea. Apoi a plecat, convins că întâlnise pe cineva sărac cu duhul... A trecut prin sate și târguri unde oamenii îl priveau ca pe un smintit, căci vorbele lui - reînviind fapte trecute de parcă ar fi fost ieri - nu păreau să aibă vreo noimă.

"... și toți fugeau de el ca de diavol... I s-a dus vestea și oamenii nu-l lăsa să intre în sate, gonindu-l cu pietre, ca pe un lepros. Până ce n-a mai cutezat să se arate și ocolea așezările, furisându-se noaptea pe lângă case, asemeni răufăcătorilor.."

Cronicarul Philippe de Commines era însă departe de a înțelege sentimentul de alienare pe care îl trăise La Bressac, adormit într-o pădure de lângă Argentan în mai 1450 și trezindu-se cincisprezece ani mai târziu, în octombrie 1465! Întâi a refuzat să accepte evidenta, dar - cum nu putea să dea pretutindeni numai de nebuni sau de idioți - a început să se îndoiască de propria-i judecată.

Englezii nu mai stăpâneau în Normandia... războiul se sfârșise... se întâmplaseră atâtea! Gasconia fusese recucerită de francezi în 1451, urmăse orașul Bordeaux, apoi Carol al VI-lea câștigase în 1453 o nouă victorie în bătălia de la Castillon - ultima din Războiul de O Sută de Ani. Izgoniți din restul Franței, englezii izbutiseră să păstreze doar orașul Calais. Jeanne d'Arc fusese reabilitată în 1456, Parisul văzuse încoronarea unui nou monarh, Ludovic al XI-lea (1461-1483), iar războaiele se purtau acum între francezi. La Bressac se trezise la trei luni după bătălia de la Monthlery (1465), unde regele Franței s-a confruntat cu fratele său, Carol de Berry și cu ducele Bretaniei, Francois al II-lea. Lupta se terminase indecis; au urmat negocieri și un tratat prin care Ludovic al XI-lea i-a dat Normandia fratelui său și a restituit Burgundiei orașele de pe Somme.

Pribeag pe drumurile Franței, La Bressac nu mai caută să deslușească un lucru ce rămânea de neînțeles... îi era frig, foame - niște

adevăruri ale existenței mai presus de îndoială; la fel ca venirea iernii, necruțătoare cu cei fără adăpost.

La Paris si-a schimbat numele, angajându-se ca simplu soldat în garnizoana orașului. După opt ani a ajuns din nou căpitan în corpul de mercenari, iar după alți doi făcea parte din garda lui Ludovic al XI-lea.

La palatul regal 1-a cunoscut pe omul care îi va deveni prieten si confesor: Philippe de Commynes. Fost consilier al lui Carol Temerarul, acesta trecuse, în 1472, în serviciul Franței. Philippe de Commynes (1447-1511) a fost singurul contemporan căruia La Bressac i-a mărturisit taina sa. La rândul lui, cronicarul a încredințat-o doar hârtiei si... regelui.

Ludovic al XI-lea era fascinat de astrologie si avea o încredere oarbă în relicve si talismane. A făcut numeroase pelerinaje si, în ultimii ani de viață, revenea mereu la Notre-Dame de Clery, unde i se construia mormântul... Fondator al Ordinului de Saint-Michel, regele Franței era foarte interesat de domenii ca supranaturalul, predestinarea si nemurirea. În urma "indiscreției" lui Philippe de Commynes, 1-a chemat pe La Bressac, punându-1 să jure pe crucea Saint-Loud d'Angers (aceeași pe care își făcuse legământul Carol de Berry, după bătălia de la Monthlery) că "miracolul" din Argentan se petrecuse cu adevărat. Căpitanul a relatat încă o dată faptele, fără să ascundă nimic. Iar vorbele care 1-ar fi condamnat la rug în alte împrejurări i-au adus încrederea si favorurile, oricât de schimbătoare, ale regelui său.

Ludovic al XI-lea a murit în 1483, lăsându-i regența fiicei sale, Anne. La Bressac si Philippe de Commynes erau încă în serviciul familiei regale în 1491, când fratele Annei de Beaujeau a supt pe tron sub numele de Carol al VII-lea. Căzut în dizgrația noului rege, Philippe de Commynes s-a retras de la Curtea din Paris pentru a se dedica scrierii "*Memoriilor*", o cronică a evenimentelor militare si politice din timpul vieții sale.

Ultima lui mențiune despre La Bressac apare în 1508, când acesta împlinea "matusalemica" vârstă de nouăzeci de ani. Născut în 1418, avusese treizeci si doi de ani în primăvara în care a intrat în grota de

lângă Argentan si aparent tot atât când a ieșit, în toamna lui 1465! Deci, în 1508, arăta si se simțea de șaptezeci si cinci de ani - depășind si așa, cu mult, durata obișnuită de viață din Evul Mediu. Cronicarul a murit trei ani mai târziu, în 1511. Mai trăia oare La Bressac? Să-i fi prelungit existența peste limitele biologice umane incidentul straniu prin care trecuse?

De-a lungul istoriei au fost, cu siguranță, si alții care au "pierdut" sau "câștigat" minute, ore, ani. Ce le-a adus experiența neașteptată si nedorită? Spaimă, neliniște, sentimentul că sunt pe marginea unei prăpăstii fără să știe ce se află în spatele lor... Dacă timpul este o convenție, atunci e una extrem de necesară. Mentea omenească are nevoie de repere care să-i consolideze sentimentul de apartenență la un sistem universal, ordonat si infailibil.

Marele ceas trebuie să se rotească mereu, măsurând curgerea mileniilor, a erelor... Dar dacă nu merge, ci stă? Dintotdeauna si pentru eternitate?! Un Infinit de lumi ce *sunt*, acum si-n veșnicie, care nu se pot sfârși vreodată fiindcă n-au avut un început. Continuitatea dublată de ideea, imposibil de admis, a simultaneității. Ce se află acolo unde nici cunoașterea, nici logica, nici măcar filosofia nu pot accede? Ce ne așteaptă dincolo de Timp?

În clipa în care am afla răspunsul la toate întrebările ultimative, esențiale ale existenței, Universul ar deveni probabil un puzzle învechit, inutil.

Si atunci, încotro?!

A PATRA DIMENSIUNE

Zorii zilei de 15 mai 1869... Doi băieți care pescuiau în apropierea localității Almeria (Andaluzia - Spania) au descoperit niște semne ciudate pe nisip. De la înălțimea stâncilor falezei, acestea păreau a fi... litere! Cuvinte, fraze, întinzându-se pe sute de metri... Copiii au alergat acasă și, curând, grupuri de curioși veneau să vadă "minunea". Pentru câteva zile plaja a devenit un loc de pelerinaj, până când valurile, vântul și neglijența oamenilor au început să șteargă porțiuni din efemerele inscripții. După o săptămână dispăruseră cu totul... Dacă fenomenul se petrecea în contemporaneitate, fotografiile aeriene ar fi permis descifrarea sau, măcar, conservarea mesajului. Din nefericire, n-au rămas decât schițele - incomplete - făcute de un martor al evenimentului. Studiarea lor de către lingviști a dus la o concluzie unanimă: scrierea prezintă evidente analogii cu una dintre limbile actuale - cea arabă. Numai că literele "scrisorii din Almeria" sunt atât de evolute față de "matricea originală", încât au devenit imposibil de descifrat. Un mesaj venit din viitor? Dintr-un univers paralel unde s-a dezvoltat o civilizație umană alternativă, în istoria căreia maurii care au cucerit Spania au rămas acolo pentru totdeauna?!

Oliver Whitmore, antropolog la Universitatea din Glasgow (Scoția), nu se declară adeptul vreunei ipoteze, rămânând un "colecționar de anomalii" - scrieri, fotografii și filme acumulate în trei decenii de cercetări într-un domeniu pe care îl consideră înrudit cu profesiunea sa: istoria umanității.

"Apariția și evoluția omenirii s-au petrecut și se desfășoară într-un univers multidimensional. Elinându-i zonele incerte, de penumbră, ne clarificăm propria devenire", declara Whitmore în deschiderea unei emisiuni consacrate paradoxurilor spațio-temporale, realizată în anul 2000 de televiziunea BBC.

Cazurile expuse de profesorul din Glasgow par să exprime o evidență: dincolo de percepțiile noastre limitate, Universul se compune dintr-o multitudine de lumi conexe care, uneori, interacționează. Dacă un vortex spațial se deschide, teoretic, spre orice dimensiune, permițând tranziția prin hiperspațiu a entităților capabile să o efectueze, un "tunel al timpului" are un sens restrictiv. Instantaneele ce ne parvin din trecut sunt fenomene fizice spontane și irepetabile. Un "călător temporal"⁷ nu ar putea veni decât din viitor, dintr-o epocă posedând tehnologia necesară manipulării celei de-a patra dimensiuni. Dovezile materiale sunt puține, greu de obținut și interpretat, dar... există.

În 1901, într-o fotografie de grup, în afara judecătorului Manuel Lopes din Lisabona (Portugalia), a soției sale și celor patru fii ai lor, apare un personaj îmbrăcat într-un sobru costum negru, ce nu făcea parte din familie și... nu era acolo în momentul când fotograful a apăsat pe declanșator! Chipul intrusului pare să emane un halou care afectează calitatea imaginii, neputând fi identificat...

În mai multe fotografii făcute de turiști între 1922 și 1928 într-o mănăstire din Chartres (Franța), se deslușește o formă umană ce seamănă cu un călugăr în rasă, având o glugă pe cap. Contururile siluetei sunt bine definite, însă interiorul este o pată întunecată, fără detalii vizibile, cu excepția feței, prea alungite și prezentând un fenomen de "scurgere" a trăsăturilor (asemeni unora din picturile lui Salvador Dali). Fapt remarcabil, nici unul dintre vizitatori nu își amintea să-1 fi observat pe ciudatul călugăr.

În 1963, într-un restaurant din Viena (Austria), o parte din fotografiile comandate de oaspeți arătau mereu aceeași femeie purtând o tocă înaltă, o voaletă ce-i umbrea chipul și o rochie neagră, mulată pe trupul subțire, aproape scheletic. Uneori stătea singură la masă, alteori se plimba printre oameni, dar nimeni nu o văzuse și nimeni nu o cunoștea. Kurt Mahler, patronul restaurantului, a păstrat câteva fotografii, deși nu-și aducea aminte ca o astfel de apariție excentrică să fi trecut vreodată pragul localului său.

Oliver Whitmore a verificat autenticitatea fotografiilor: vechimea hârtiei și existența confirmată a personajelor immortalizate. A vrut apoi să elimine posibilitatea unor defecte de natură tehnică, știind că nici un sistem optic nu exclude erorile, nici un aparat nu este perfect. Rezultatele testelor? În toate fotografiile obiectivul a surprins ceva la care ochiul uman nu a avut acces, dar care a impresionat pelicula: un instantaneu al invizibilului.

Intrusul din familia Lopes, "călugărul", doamna cu voaleță... Cine sunt acești semeni ai noștri, nevăzuți dar atât de aproape? Imagini dintr-un trecut incert, produsul unei translații temporale întâmplătoare? Ipoteza pare să se potrivească în cazul "călugărului" din Chartres - însă lăcasul-muzeu fusese o mănăstire... de surori, iar chipul din fotografie nu este într-un totuș uman. Îmbrăcămintea doamnei din restaurantul vienez (exceptând desuetudinea voaletei) nu sugera un alt secol sau altă plasare spațială, în general, hainele "străinilor" din fotografii se integrează în standardele epocii respective ori sunt neutre, greu de definit. Toate au însă un element comun, indiferent de perioadă: culoarea neagră. Negru sau... sepie? La fotografiile moderne, negrul îmbrăcăminții intrușilor pare un efect optic, ca și cum aparatul ar recepta o imagine ce începe să se șteargă.

"Călători temporali" surprinși în momentul dematerializării, al transferului între realități? Să fie într-adevăr printre noi, miscându-se cu dezinvoltură pe străzi, în restaurante și în casele noastre, purtând haine croite după moda din toate timpurile și urmărindu-ne cu ochi ce ne judecă de la secole distanță?

Acum două milenii și jumătate, Budha (Siddhartha Gautama, 560-480 î.Hr.) compara curgerea vremii cu o roată de căruță: fiecărui punct în care aceasta atinge pământul îi corespundea un *acum*. În 1905, Albert Einstein a elaborat teoria lărgită a relativității, în cadrul căreia considera coordonata temporală ca fiind "flexibilă"... La fel ca la roata lui Budha, pentru călătorii prin timp nu există trecut sau viitor, ci doar noțiunea de simultaneitate a tuturor evenimentelor. Aici, *acum*, ei pot fi vizibili sau nu - câteodată însă, din nepăsare ori voit, își trădează prezenta.

În 1993, un paznic de la clubul East Ardsley (Londra - Anglia) a văzut o siluetă umană pe unul dintre monitoare. A coborât la parter, unde n-a găsit pe nimeni. Când s-a întors în camera de control, silueta nu dispăruse. A alertat poliția, care, două/eci de minute mai târziu, a răscolit zadarnic vechea clădire, fără să descopere vreo urmă a străinului.

Un incident asemănător s-a petrecut în anul 1998, în Amsterdam (Olanda). Șeful unei agenții de detectivi care instalase camere video într-o locuință particulară a constatat, derulând înregistrările, prezenta unui bărbat îmbrăcat în negru, căruia nu i se vedea fața. "Vizitatorul" se plimba nestingherit în casă, trecând *prin* pereți sau ușile închise.

O siluetă incertă, un personaj cu trăsături obscure...

Cine sunt "ei", vizitatorii tăcuți, discreți, miscându-se ca niște umbre, confundați câteodată cu fantomele trecutului, alteori cu spectre venite de dincolo de moarte... Ce vor emisarii unui viitor ce a învins timpul, care pot să devină oricând contemporani cu Napoleon sau Ramses, să vadă ultimele clipe ale Cleopatrei ori scufundarea Atlantidei... Ce le-am putea oferi noi, fiii secolului XXI?

Nu ne rămâne decât să așteptăm, răbdători, un răspuns. Si uneori, să primim răspunsuri tulburătoare la întrebări pe care nici măcar nu ne-am gândit să le punem.

PUNTEA DAMNAȚILOR

^{f m.}
În dimineața de 5 martie 1869, Laureen Wilson a intrat în gara din Lexington (statul Kentucky - SUA). Cu o zi înainte, republicanul Ulysses Simpson Grant depusese jurământul de investiție. Primul în triada singularizată de generali nordisti competenți și cu viziune (din care mai făceau parte Philipp Sheridan și William Sherman), noul președinte promitea națiunii vindecarea rănilor unui conflict care avea să rămână cel mai sângeros din istoria Statelor Unite. Căci, la patru ani de la încheierea sa, Războiul de Secesiune (1861-1865) era încă prezent în viața tuturor americanilor. Poate mai mult decât oricine, Laureen ar fi vrut să-l uite. Dar nu putea, n-o lăsau amintirile. Cum începuse totul?

În 1860 avea douăzeci de ani și lumea întreagă la picioare. Fiică a marelui proprietar Jonathan Roberts din Savannah (Georgia), trăia, fără să știe, ultimele zile de glorie ale Sudului, un "amurg al zeilor" în peisajul idilic al câmpurilor albe de bumbac ce înconjurau conacele-temple. Baluri, plimbări călare, sieste sub umbrarele vegheate de sclavi. Un Paradis care părea menit să dureze o veșnicie... Însă Laureen voia, visa altceva. A știut ce anume când 1-a întâlnit pe Hugh Wilson. Tânărul ziarist din Cincinnati (statul Ohio) o fascina, îi deschidea porți spre o realitate vie, dinamică, atât de diferită de anacronicul, conservatorul Sud. Au urmat căsătoria pe ascuns, fuga în marele oraș, lunile de neumbrită fericire. Apoi...

A început războiul. Sud contra Nord, o națiune sfâșiata de idealuri și interese opuse. Hugh a îmbrăcat uniformă nordistă, nu înainte să-și ducă soția la Lexington, în casa matusii lui. Aici, pentru Laureen, zilele treceau greu, măsurate în așteptare și spaimă. Veștile veneau rar: de la Hugh și de la sora ei, singura care nu o renegase. Scrisori despre marșuri, lupte, foamete, boli, lipsuri. Și două date săpate în minte de

arsura durerii: Gettysburg, 3 iulie 1863; Nashville, 15 decembrie 1864. Două înfrângeri pentru Sud, pentru generalii Robert Lee și John Hood. Două leșuri, printre alte mii: Thomas și Samuel, frații Laureenei. În ianuarie 1865 a venit ultima scrisoare din Savannah: conacul familiei Roberts arsese până la temelie, sclavii fugiseră, războiul trecuse peste Georgia ca un tăvălug nimicitor. Dar se apropia de sfârșit și Laureen a cutezat, din nou, să spere. La 3 aprilie 1865, orașul Richmond, capitala Confederației, a fost cucerit de nordisti. O bătălie finală și încă o jertfă: Hugh, soțul ei.

De atunci, Laureen era singură: în casa din Lexington unde rămăsese un oaspete nedorit, în orașul în care toți o priveau cu ostilitate. După patru ani, nimic nu se schimbase, în ochii yankeilor rămăsese o străină, o sudistă - nu văduva unuia de-al lor. Fusesse infirmieră, apoi lucrase într-un atelier de dantelărie. Scrisorile trimise la Savannah au primit, într-un târziu, răspuns: tatăl său o sfătuia să își uite familia, așa cum făcuse când s-a căsătorit fără încuviințarea lui, așa cum și ei uitaseră că au mai avut o fiică.

Să uite... La capătul peronului, Laureen a coborât treptele, continuând să meargă pe lângă calea ferată. Cu fiecare pas, gara rămânea tot mai în urmă, cu clădirea joasă, de lemn, cu oamenii care așteptau trenul spre Oak Ridge. Venea din Cincinnati, pe unica linie și Laureen a sărit între sine, fără ca vreunul dintre cei aflați pe peron să observe; sau, pur și simplu, nu le păsa.

Până la sosirea trenului mai erau zece minute. Pașii o purtau înainte, egali, nesovăitori. De ce să-i fie teamă? Dacă *Dincolo* nu se afla nimic, atunci nu va fi nici suferință. Dacă era ceva, poate avea să-i întâlnească pe Hugh, pe Thomas și Samuel... Curând, glasurile disperării vor amuți pentru totdeauna. Va fi liniște, va fi bine...

N-a auzit trenul venind. A ridicat ochii și a văzut locomotiva masivă, învăluită în abur și tăcere, drapată în negru, cu steagurile Uniunii coborâte în berna, cu... N-a apucat să deslușească mai multe. Monstrul de metal se năpustea asupra-i și femeia și-a acoperit chipul cu mâinile într-un gest de apărare tardiv și inutil...

Când, după o vreme, brațele i-au căzut singure, a rămas nemișcata, tremurând. Era vie, întreagă! S-a uitat împrejur cu priviri rătăcite, cu mintea golită de orice gând, încercând să înțeleagă, să se trezească. S-a silit să își scuture amorțeala și a pășit clătănându-se dintre șine. Gara, călătorii erau acolo unde le știa - nimeni nu văzuse nimic? -, iar trenul îndoliat nu se zărea nicăieri. Unde, când dispăruse?!

Un fluierat prelung a făcut-o să tresară. Venea trenul din Cincinnati, cel adevărat! L-a privit cum trecea și pe dinainte i-au fulgerat întâmplările din ultimii ani. Și tot atunci a hotărât că voia să trăiască.

Laureen Wilson s-a întors în gara din Lexington, unde a așteptat un tren spre orașul unde ea și Hugh ar fi trebuit să locuiască dacă războiul nu le schimba cu brutalitate cursul existenței. S-a angajat la "*Cincinnati Reporter*", ziarul pentru care lucrase soțul ei. După șase ani a renunțat la cariera de jurnalist pentru cea de scriitor, întâi sub pseudonim masculin, apoi sub propriul nume. "*Destinul unei națiuni*", evocarea sa istorică apărută în 1881, conține și descrierea întâlnirii cu "trenul negru", care a determinat-o să facă o alegere într-un moment când se afla pe marginea abisului...

În 1869, Laureen nu știa ce stătuse între ea și veșnicie. Mai târziu însă, a înțeles... Pe linia ferată spre Oak Ridge circulase într-adevar un tren cu locomotiva și vagoanele drapate în negru, ducând trupul neînsuflețit al președintelui Lincoln. Dar asta se întâmplase în 1865!

Abraham Lincoln a fost, cu siguranță, figura centrală a Războiului de Secesiune. Născut în 1809 lângă Hodgenville (statul Kentucky) și devenit președinte al Statelor Unite ale Americii în 1860, și-a afirmat cu fermitate convingerile antisclavagiste încă din discursul de învestitură (4 martie). Cum eliberarea negrilor ar fi însemnat ruina unei economii bazate pe marile plantații de bumbac, Carolina de Sud s-a retras din Uniune la 20 decembrie 1860. I-au urmat Georgia, Alabama, Florida, Mississippi, Louisiana și Texas, la care s-au raliat Arkansas, Carolina de Nord, Virginia și Tennessee. Împreună, au format Statele Confederate ale Americii (CSA - Confederate States of America).

După ce Lincoln a refuzat să admită legalitatea secesiunii, la 12 aprilie 1861 cele unsprezece state, având nouă milioane de locuitori

(dintre care patru milioane de negri), au inițiat ostilitățile, bombardând fortul Sumter, pe care trupele federale nu aveau de gând să îl evacueze, deși se afla în Carolina de Sud.

Războiul a început cu o serie de victorii ale confederaților. Sudul deținea câteva avantaje importante: comandanți de valoare (ca generalul Robert Lee); ofițeri și soldați deprinși cu câmpul de luptă după cele două decenii de conflicte cu Mexicul; cunoașterea terenului, majoritatea operațiunilor militare desfășurându-se pe teritoriul confederat; motivația de a câștiga un conflict de care depindea nu doar un sistem politic, economic și administrativ, ci un mod de viață. Însă aceste atuuri nu puteau compensa superioritatea numerică yankee (patru la unu), nici uriașele capacități de producție ale Nordului industrializat.

Sângeroasa înclăștare de la Gettysburg a constituit punctul de cotitură al războiului. La 3 iulie 1863, nordistii au câștigat o bătălie decisivă. De-acum, inițiativa și izbânzile aveau să aparțină aproape exclusiv Uniunii... După căderea marelui fort confederat Vicksburg (4 iulie), ocuparea Atlantei (statul Georgia) la 2 septembrie și victoria de la Chattanooga (statul Tennessee) la 25 noiembrie 1863, trupele generalului Sherman au pustiit centrul teritoriului sudist în campania "De la Atlanta spre Atlantic". Victoriile nordiste de la Nashville (1864) și Richmond (1865) vor duce în final la capitularea generalului Lee la Appomattox (9 aprilie 1865).

În 14 aprilie 1865, la cinci zile după terminarea Războiului de Secesiune, președintele Abraham Lincoln se afla, împreună cu soția și doi prieteni ai săi, la Teatrul Ford din Washington.

Era la al doilea mandat - după ce, în precedentul, izbutise să îndeplinească un legământ făcut alegătorilor: la 31 ianuarie 1863, Congresul a votat abolirea sclaviei, oficializând astfel proclamația lui Lincoln din 1862. Acum, președintele nu mai voia decât să îngroape definitiv securea războiului, să-i facă pe americani să își uite ura, dezbinarea, să le aducă aminte că erau o singură națiune. Însă destui din ambele tabere refuzau să ierte și să accepte efortul său conciliator.

John Wilkes Booth era unul dintre ei. Piaiță mânuită de sforile unor interese politice (se pare că n-au fost străini de complot Ministrul

Marinei si Ministrul de Război ai Nordului, iritați de "îngăduința" președintelui față de Sud) sau doar un dezaxat ce își forța locul în istorie printr-un act reprobabil, Booth a pătruns în loja prezidențială, a tras un glonte în capul omului pe care îl ura, apoi s-a aplecat spre sală, strigând: "Așa pier tiranii!" si "Sudul este răzbunat!".

Abraham Lincoln a murit a doua zi, fără să își recapete luciditatea. Ucigașul său nu putea plăti decât cu viața-i lipsită de însemnătate: a fost executat la doar câteva zile după crima care a îndoliat America, poate si pentru a nu divulga numele conspiratorilor.

Președintele Lincoln a avut parte de funeralii naționale, de o grandoare unică până atunci în Lumea Nouă. Corpul îmbălsămat a fost transportat la Springfield si apoi înmormântat în cimitirul Oak Ridge, la 4 mai 1865.

Trenul drapat în negru a oprit câte opt minute în fiecare stație de pe parcursul drumului, pentru ca mulțimile adunate în gări să poată aduce un ultim omagiu președintelui asasinat. După câțiva ani, locomotiva si vagoanele îndoliate, ce nu figurau în nici un orar de trafic feroviar erau iarăși semnalate de numeroși martori. Se spunea că urmau exact ruta din 1865, iar ceasurile gărilor s-ar fi oprit pentru cele opt minute cât trenul-fantomă staționa lângă peroanele unde prezența sa trezea uimire si groază...

Dar în dimineața de 5 martie 1869 trenul lui Lincoln nu a trecut prin gara Lexington. Nimeni nu l-a văzut, nici un ziar n-a consemnat declarația vreunui martor ce asistase la un asemenea eveniment.

Să-1 fi "deturnat" Laureen de pe șinele veșniciei? Două planuri cronologice diferite nu pot interacționa, nici măcar teoretic. Si totuși... "Scurgerea timpului nu este o însușire intrinsecă a lumii, ci o iluzie condiționată psihologic", avea să afirme, peste un secol, W. Davies. A fost întâlnirea dintre Laureen si trenul-fantomă un fenomen secundar, integrat seriei de apariții ale cortegiului mortuar pe traiectoria fixată în spațiu, dar variabilă în timp?

Dacă Laureen Wilson nu ieșea în calea locomotivei negre, ar fi avut călătorii din gara Lexington parte de o apariție care să le zguduie

Pornind pe ceea ce credea că va fi ultimul ei drum, Laureen Wilson s-a întâlnit cu "trenul-fantomă" al defunctului președinte Lincoln. Paradoxal, sinistrul incident avea să-i dăruiască o noua viață, bogată în experiențe și plină de semnificații.

măcar ziua, dacă nu si convingerile? Pentru sudista renegată de ai ei, respinsă de orașul yankeu, a fost o experiență care i-a schimbat viața, dându-i un sens, o finalitate, așa cum Războiul de Secesiune a modelat, în bine sau în rău, existența a milioane de americani.

În 1869, Laureen Wilson s-a întâlnit cu un vehicul venind dintr-un trecut apropiat și comprehensibil. Patru decenii mai târziu însă, un englez s-a pomenit într-o enclavă a timpului de care îl despărțeau nu ani, ci secole.

"Vecii Napoli e poi mori../" ("Sa vezi Napoli si apoi să mori..."). Edward Chandler îl văzuse. Urmaseră Roma, Veneția, Florența. Iar acum murea - la Pisa. Era în aprilie 1906, o primăvară ca atâtea altele în Italia; dar englezului venit din Portsmouth îi părea cea mai frumoasă din viața lui - poate fiindcă avea să fie ultima.

La început de secol XX medicina europeană izbutise să vindece destule maladii până atunci incurabile. Nu și tuberculoza. Pentru cazurile grave se recomanda un tratament accesibil numai celor avuți: un sejur nedefinit în Italia. Aici se aflau clinici faimoase, specialiști celebri... De fapt, "miracolul italian" se datora soarelui și climei mediteraneene, care stopau evoluția bolii sau doar amânau inevitabilul.

Edward Chandler se încadra în a doua categorie. A înțeles-o la sfârșitul celor șase luni petrecute în Napoli. După o aparentă ameliorare, simptomele au revenit: febra, slăbiciunea, tușea cu sânge nu lăsau loc pentru îndoială. Boala își urma cursul spre un deznodământ previzibil, tot mai apropiat. "Dacă nici soarele sudului nu ajută, nu schimba doctorul, caută un preot", îl sfătuisese un neamț cu care se împrietenise la sanatoriu. Erich murise sub ochii lui și Chandler a plecat din clinică, după ce și-a azvârlit sărurile într-un canal. De atunci călătorea prin Italia, irosindu-și banii și ceva mult mai prețios: timpul. Avea douăzeci și noua de ani; știa că nu va împlini treizeci. Cum să trăiască zilele, săptămânile rămase, să le facă să conteze?

În dimineața de 12 aprilie a părăsit pensiunea din Pisa pentru o plimbare în oraș. Cerul era senin, vântul aducea miros de liliac. Se anunța o zi minunată, iar el se simțea mai bine decât de obicei. După două săptămâni în care zăcuse în pat scuturat de tuse, avea un răgaz - unul dintre efemerele bilete de voie de la Soartă - când putea să-și închipuie că era sănătos, cu o viață întreagă înainte.

A pornit la întâmplare pe străzile înguste, ce păstrau un aspect medieval. Era greu să mori în Italia: prea multă frumusețe în jur, prea multă istorie, vitalitate și poftă de viață a gintei latine. Era greu să mori oriunde! Rămăseseră atâtea lucruri pe care nu le văzuse, nu le trăise... Mergea, adâncit în gânduri, printr-o parte a orașului unde nu mai

călcase niciodată: peste tot case scunde, dărăpănate, unele fără ferestre, cu acoperișul spart și tencuiala căzută. Un cartier al sărăcimii atât de aproape de centru? Străzile nu erau pietruite, iar în șanțurile de pe margini se scurgeau pâraie verzi, urât mirositoare, pe care pluteau... șobolani morți?!

Când a dat peste primul trup căzut în drum, Edward Chandler și-a încetinit pașii. Ce se întâmplase? Bărbatul în zdrențe era beat, adormit? Părea un cerșetor, însă la fel arătau și ceilalți, care treceau pe lângă el nepăsători, ca și cum ar fi văzut asta în fiecare zi. Edward s-a aplecat asupra nefericitului, a vrut să-l scuture, însă mâna i-a încremenit: culoarea galben-pământie, buboaiile negre de pe gât, piept și brațe...

Omul murise - și nu de-un ceas. Nici nu era singurul Ies uitat sub soarele amiezii. Mai încolo zăceau altele. Cadavre de bărbați și femei, cu ochii holbați, cu guri deschise să soarbă duhoarea de putreziciune ce umplea văzduhul. Erau zeci, sute de morți, printre care cei vii rătăceau cu mers de somnambuli.

Un scârțait sinistru l-a făcut pe englez să se răsucescă. Trasa de caii costelivi, căruța mergea încet, oprindu-se în dreptul câte unei porți, la răspântii. Cei patru ciocli adunau leșurile din drum, intrau în case, de unde scoteau altele și altele...

Edward a luat-o la fugă. Din spate auzea pașii bărbaților în negru care-i călcau pe urme, neabătut, fără grabă - veneau să-l prindă, să-l ducă la gropile unde azvârleau de-a valma viii și morții... Gâfâia, inima îi era gata să plesnească, dar a gonit mai departe, cu ultimele puteri. Brusc, genunchii i s-au muiat; s-a lăsat să lunece lângă un zid și a rămas acolo, răsuflând anevoie.

Când a putut să se ridice, să se țină pe picioare, era noapte. Mirosea a liliac, izurile morții dispăruseră; ca și apăsarea care îi strivea pieptul de-atâta vreme încât ajunsese s-o creadă parte din el... Spaima, oroarea îl stăpâneau încă, dar recunoștea locurile și a pornit spre pensiune.

Dimineața s-a trezit cu o senzație incertă: trăise cu adevărat întâmplarea aceea sau fusese o nălucire dată de febră? A încercat să regăsească străzile pe care văzuse umblând căruța morții - însă n-a izbutit.

Tunelul timpului

Viziunea continua să-1 obsedeze. Si, ca-n orice coșmar, exista o singură cale de exorcizare: adevărul. Edward Chandler 1-a aflat în lungile amieze petrecute în Biblioteca Publica din Fisa, unde cunoștințele de latină i-au fost puse la grea încercare de cronicile consemnând flagelul ce a bântuit Europa la mijlocul secolului al XIV-lea, din Genova până în Peninsula Scandinavă: Ciuma Neagră.

După o succesiune de războaie, revolte si ani de foamete, noua calamitate care a lovit Occidentul în fatidicul 1348 avea să facă milioane de victime. Venită din îndepărtatele stepe ale Asiei Centrale (zona Lacului Baikal), molima a contaminat Astrahanul, apoi, în 1347, pe tătarii ce asediau cetatea Caffa (Crimeea). Infectați de la cadavrele zăcând lângă ziduri, apărătorii genovezi au dus flagelul la bordul corăbiilor italiene, din Marea Neagră în Levant, apoi la Marsilia si, de acolo, pe tot continentul european. În ianuarie 1348 ciuma a ajuns la Pisa, Veneția, Avignon si Arles; în aprilie la Toulouse, Lyon si în Spania; în iulie la Bordeaux si Rouen; în august a cuprins Parisul si Angersul. Epidemia s-a răspândit prin Germania până în Anglia, Peninsula Scandinavă si Rusia, trecând ulterior în Siria, Palestina si pe Valea Nilului. Câțiva ani mai târziu, Imperiul Chinez va fi, la rândul său, decimat...

Transmisă inițial de puricii șobolanilor, boala - necunoscută în Europa, unde ultima epidemie de ciumă, adusă tot din Asia, se stinsese în veacul al VI-lea d.Hr. - a început să se propage fulgerător si inexorabil prin contact direct. Molima din secolul al XIV-lea era o combinație explozivă de ciumă bubonică si pulmonară, fiind însoțită de afecțiuni intestinale si hemoptizie; printre simptome se număra apariția unor ganglioni întăriți la gât, subsuori si vintre. Atunci când aceștia se spărgeau în pustule purulente, moartea survenea în câteva ore... Pretutindeni, spectacolul căruțelor purtându-si încărcătura de leșuri devenise de o familiaritate macabră. Într-un an, populația Europei Occidentale s-a redus la jumătate; mii de așezări au dispărut de pe hartă; unele regiuni { Auvergne, Bearn, Flandra, Boemia) au fost ocolite o vreme doar pentru că acolo șobolanii nu erau atât de numeroși...

Ciuma Neagră a dezorganizat total economia și viața socială a Occidentului. Administrația nu mai funcționa, comerțul era paralizat, producția agricolă scăzuse dramatic. În 1347, portul Bordeaux exportase 60 000 tone de vin; după un an, navele încărcau 5 000 tone.

Șocați de proporțiile dezastrului abătut asupra lor, oamenii încercau să găsească o explicație - sau măcar niște vinovați. Molima se datora "putrezirii" aerului, susțineau medicii. Apa fântânilor fusese otrăvită, credeau sătenii. Vechile uri și dușmăanii au renăscut, eternii "vinovați" - evrei, boemieni, saltimbanci, leproși, vrăjitoare - au fost hăituiți fără cruțare. Dar cei mai mulți vedeau în nenorocirea care lovise întreaga lume un avertisment, manifestarea mâniei divine. Pentru a o îndupleca, nenumărate procesiuni de penitență ridicau colbul sau răscoleau noroiul drumurilor, în pelerinaje nesfârșite și istovitoare, ce nu făceau decât să răspândească molima.

Predicatori obsedați de sfârșitul lumii perorau blesteme și profeții înaintea mulțimilor. Triumful Morții era pictat pe pereții bisericilor, schelete-umbre dansau dezlănțuite pe zidurile cimitirelor...

*Înmormântarea victimelor Ciumei Negre. Detaliu din "Annales",
o cronică din secolul al XIV-lea, Biblioteca Regală din Bruxelles.*

Terorizat de ciumă, omul secolului al XIV-lea învățase să trăiască într-o perpetuă tranziție spre *Dincolo*, făcând din trecerea în neființă un ritual laborios, de un fast sinistru, împrejurul său totul era lugubru, grotesc - și, folosite în exces, noțiunile își pierdeau puterea de a îngrozi. Se năștea astfel o nouă lume, unde nu doar nebunii sfidau soarta. Fiecare hohotea în fața inevitabilului, chiar dacă era un râs-scrâșnet, ca o gheară scrijelind pietre de mormânt. Nimeni nu se mai ferea - oricum ar fi fost zadarnic. Numele Secerătoarei de Vieți se rostea cu glas tare, era chemată la petrecerile unde mesenii îi făceau loc între ei ca unui oaspete de seamă.

Încercau fiii nefericitului "deceniu al ciumei" să se deprindă cu gândul morții sau... s-o exorcizeze? Oamenii se înconjurau de simboluri funeste, își ascundeau chipul după măști-cranii: poate că, privindu-se în acele oglinzi, moartea o să se sperie. Curaj, inconștientă: singurele arme ale unei umanități decimate de un "război total".

Cinci secole mai târziu, Edward Chandler a trecut printr-o experiență asemănătoare. Trăia în umbra morții de atâția ani, simțindu-i mereu răsuflarea înghețată în ceafă, conștient că sfârșitul era aproape, | dar incapabil să îl accepte cu resemnare. Apoi s-a pomenit într-o lume unde toți erau, asemeni lui, condamnați fără putință de scăpare, în loc să îl împace cu destinul, "întâlnirea" i-a produs un soc... ce s-a dovedit benefic. Nu s-a însănătoșit într-o clipă, însă ceva, un resort biologic ascuns a declanșat în organismul sau procesul regenerativ care, în zece luni, l-a vindecat de tuberculoză.

Întors în Anglia, Edward i-a povestit incidentul din Pisa medicului său, Edgar Pryce. După patru ani, Pryce a publicat relatarea în revista londoneză "*Psihiatric Revue*", schimbând numele pacientului. La sfârșit, a analizat cazul și a pus un diagnostic ferm: "vindecare prin autosugestie sau «efectul placebo»".

Edward Chandler a dat un răspuns în numărul din luna următoare, dezvăluindu-și identitatea și susținând varianta călătoriei în timp. "Cineva care a văzut moartea cu ochii nu se teme de adevăr", încheia autorul. Articolul a stârnit o furtună de controverse și scrisori

din partea cititorilor; la fel ca doctorul Pryce, majoritatea considerau mai credibil un miracol înfăptuit prin puterea minții decât o întoarcere în anul 1348.

Admițând totuși că Edward Chandler și Laureen Wilson au avut câte o întâlnire cu trecutul, a fost aceasta accidentală? Fenomenul s-a declanșat într-un moment critic al existenței lor - fapt ce nu pare nici întâmplător, nici lipsit de semnificație... În situații extreme, mintea și trupul omenesc pot apela la resurse nebănuite. Poate că tocmai martorii au deschis acea "poartă" temporală. Damnați în lumea lor, puntea spre trecut i-a dus către viață...

FERESTRE IN CEAȚA

, 4.

In dimineața de 16 iunie 1959, Gladys Calvin si prietena sa, Rosemary - asistente medicale într-un mare spital din Seattle -voiau să coboare la magazia din subsol. Au intrat în liftul care a pornit după câteva secunde, dar... în sus, oprindu-se la ultimul etaj. Ușa s-a deschis si, în locul obișnuitului hol zugrăvit în albul aseptice, s-au pomenit într-un coridor tapetat în roșu si auriu, cu podeaua acoperită de covoare groase. Peste tot, jilțuri cu spătare înalte, fotolii, canapele masive si amfore de marmură sau de bronz completau ambianta de un lux decadent. Gladys si Rosemary se uitau uluite

la cadrul străin, care n-avea ce să caute acolo. În stânga, unde trebuia să fie secția de chirurgie pentru bărbați, începea un alt culoar, plin de oglinzi care luceau orbitor în lumina candelabrelor. Ca hipnotizată, Gladys a făcut câțiva pași până înaintea uneia dintre ușile din lemn de tek si a întins mâna, gata să apese pe clanță... Rosemary s-a dezmeticit prima: apucându-si prietena de braț, a tras-o înapoi spre lift. Au intrat, iar Gladys a apăsă pe butonul "parter".

Jos, toate erau așa cum le lăsaseră; lumea își recăpătase aspectul familiar, iar socul întâmplării neverosimile începea, treptat, să se estompeze.

Când si-au uitat în sfârșit spaima, Gladys si Rosemary au vrut să înțeleagă prin ce trecuseră. Cercetând în arhivele primăriei au aflat că în clădirea devenită ulterior spital funcționase, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, unul dintre cele mai elegante hoteluri din Seattle.

Gladys si Rosemary au continuat să lucreze în vechiul edificiu, si chiar să urce cu liftul, dar întotdeauna își țineau fără voie răsuflarea înainte de deschiderea ușilor spre ultimul etaj. Însă nu s-a mai întâmplat nimic neobișnuit, rămânând doar cu amintirea incidentului si cu o întrebare nerostită: ce-ar fi fost dacă Gladys intra pe ușa aceea, daca

Rosemary o urma?! Se pomeneau într-o altă realitate, prizonierele unui trecut în care părinții lor nici nu se născuseră?

Cele două femei au lăsat închisă ușa spre Necunoscut. O reacție firească, de respingere a anormalului - atât de opusă curiozității eroinelor din filmele horror, care, înarmate cu o lanternă, intră fără să șovăie în bezna unde sălășluiesc monștri, creaturi oribile, coșmaruri... Ezi-tarea în fata Neștiutului, ce face parte din instinctul de conservare, nu înseamnă negarea spiritului de aventură, atât de caracteristic naturii umane. Am dori însă ca "aventurile" să se desfășoare într-un cadru, dacă nu neapărat logic și coerent, măcar explicabil. Ceea ce depășește capacitatea noastră de înțelegere ne-a îngrozit întotdeauna - chiar și o singură privire aruncată pe fereastra spre Dincolo, pe care o acoperim repede cu perdeaua certitudinilor.

La fel reacționase Harry Martindale, confruntat în 1953 cu un fenomen identic. Pe atunci, Harry avea șaptesprezece ani și învăța meseria de instalator în orașul York (comitatul Yorkshire - Anglia). Într-o seară lucra la centrala termică din subsolul clădirii Treasurer's House, când a simțit ceva, ca fluturarea unei aripi întunecate... A ridicat ochii și a încremenit: un ofițer roman urmat de legionari încolonați ieșeau dintr-un zid, venind spre el. Șir după șir, ca o procesiune tăcută de fantome, soldații au trecut pe dinaintea lui, ca să dispară printr-o ușă zidită... Ulterior, Harry și-a amintit un amănunt pe care, în acele clipe, era prea tulburat ca să-1 conștientizeze: soldații se vedeau numai de la genunchi în sus, de parcă ar fi pășit pe un drum aflat sub nivelul podelei.

"Viziunea" - repetată de câteva ori în același beci, dar în prezența altor martori - a rămas o enigmă... până la sfârșitul anilor '60, când săpăturile pentru niște lucrări rutiere au dezgropat, pe lângă alte vestigii, o sosea strategică romană: Via Decumana. Anticul drum trecea chiar prin locul unde Harry Martindale îi văzuse pe legionari și se afla cu patruzeci de centimetri sub nivelul pivniței din Treasurer's House. Descoperirea șoselei n-a constituit o surpriză pentru arheologi, începăturile orașului York - considerat al doilea centru istoric din Anglia - se

situează în anul 71 d.Hr., când guvernatorul Quintus Pettilius Cerialis a poruncit să fie ridicate zidurile celei mai nordice fortărețe a Imperiului Roman.

O clădire veche din Seattle, un oraș englez căruia romanii i-au pus pietrele de temelie... Există locuri atât de pline de tensiunea evenimentelor din trecut, încât par să se "descarce" accidental - asemeni releelor electrice - în viziuni ce îi înspăimântă pe unii, iar altora le schimbă viața. Căci, dincolo de fascinația cazurilor în sine, un aspect imposibil de ignorat îl constituie reacția martorilor.

Harry Martindale îi vedea pe romani, dar și pereții, conductele, becurile aprinse - imagini familiare, care l-au ajutat să păstreze contactul cu realitatea. Pentru Gladys și Rosemary legătura a fost ascensorul, rămas neschimbat într-un cadru terifiant nu prin straniețe, ci pentru că *nu putea fi*. Când cele două femei au dat înapoi în fața imposibilului, ușa liftului a reprezentat o ieșire din coșmar.

Câteodată însă, elementul de "siguranță" lipsește, martorul pomenindu-se complet integrat celeilalte lumi. Atunci, spaima îl copleșește, îl împiedică să înregistreze amănuntele experienței. Doar mai târziu, după ce totul s-a terminat, începe să deruleze incidentul în minte, încercând să reînvie toate detaliile.

August 1941: Leonard Hali și câțiva prieteni ai săi, porniți spre Muntele Ozark (Statul Missouri - SUA), au petrecut o noapte pe cursul superior al Râului Current. În zori, Leonard s-a trezit cu un sentiment nedefinit: neliniște, așteptare... Ieșind din cort, a văzut strălucirea unor flăcări la nici treizeci de metri de el. De-a lungul malului ardeau alte focuri de tabără, printre care se mișcau zeci de soldați în platoșe lucitoare și sute de războinici indieni. Ultimii erau tăcuți, schimbând arareori replici monosilabice, dar soldații vorbeau... în spaniolă. Conquistadori? Ce căutau cuceritorii Americii de Sud și Centrale în Missouri... în secolul al XX-lea?

Leonard s-a răsucit, cu gândul să își cheme prietenii, să le arate viziunea aceea incredibilă - dar cortul său, ale celorlalți, dispăruseră! Era singur pe malul pustiu. Singur cu străinii. Iar dacă el îi vedea, poate

că și ei... O panică irațională îl îndemna să fugă și, în același timp, îl paralizase. Nu putea decât să îi privească pe războinicii din alt veac pregătindu-se de plecare, înfricoșător de aproape. Spaniolii înseuau caii, indienii stingeau focurile. Soarele se ivise de după o culme, însă lumina dimineții rămânea cenușie, difuză, în loc să se limpezească, văzduhul se înțețoșa, estompând detaliile: culorile păleau, contururile deveneau pete informe... Curând, zarea întreagă s-a destrămat asemeni unei vechi tapiserii, iar imaginea stâncilor, a malului s-a topit într-alta - cea pe care o știa.

Leonard Hali a fost atât de șocat - nu doar de viziune, ci de pierderea contactului cu realitatea -, încât au trecut câteva zile până când le-a mărturisit prietenilor prin ce trecuse, în minutele nesfârșite în care s-a simțit rupt de lumea lui, rățacit iremediabil nu în spațiu, ci în timp, Leonard a încercat să-și închipuie cum ar fi fost viața "dincolo"...

Amintirea incidentului l-a urmărit și după întoarcerea de pe Muntele Ozark - determinându-l să caute o explicație, prin arhive și biblioteci. Până la urmă, perseverența i-a fost răsplătită: văzuse un fragment al realității... din august 1541, când o expediție spaniolă condusă de căpitanul Hernando de Soto a ajuns pe cursul superior al Râului Current, după ce, începând din 1538, explorase alte teritorii aflate la nord de Mexic, cartografiind regiuni întinse din vestul Fluviului Mississippi...

Leonard, Gladys, Rosemary, Harry - oameni care și-au avut întâlnirea lor cu istoria ca simpli spectatori, neobservați de "ceilalți", de partea cărora fereastra-oglină a rămas aburită, opacă.

Ce se întâmplă însă dacă, dincolo de fereastra valurită de Timp, martorii din trecut îi văd, la rândul lor, pe cei din prezent? Cum le interpretează apariția? În ce măsură le va schimba destinul un asemenea "miracol"?

Nicolas Gautier era un modest funcționar al Administrației Coloniale Franceze din Cambodgia și, ca să ajungă în acest post, înghițise ani la rând praful din arhivele de la subsolul Ministerului Afacerilor Externe... Nu voia să se afirme în carieră, să devină ministru. Pasiunea lui era alta: istoria Asiei. Dar pentru fiul docherului din Toulon, porțile

Facultății de Orientalistică a Universității din Paris ar fi rămas întotdeauna închise. Nicolas a ales atunci un drum ocolit. Și, la capătul unor ani de încercare a răbdării în hățișul birocrăției franceze, a reușit.

Când, în dimineața de 4 septembrie 1923, a plecat din capitala Cambodgiei spre Angkor, se simțea mai aproape de visul său ca nicio dată. După un an de interminabilă hârțogărie la Phnom-Penh, avea în sfârșit o lună liberă și șansa de a vedea misteriosul oraș din junglă...

Descoperit în secolul al XVI-lea de către portughezi, recăzut în uitare și redat lumii în 1860 de exploratorul Henri Mouhot, Angkor a devenit repede un dublu loc de pelerinaj: al credincioșilor budiști și al turiștilor occidentali. Printr-un acord bilateral încheiat la 11 august 1863, Franța instituia protectoratul asupra Cambodgiei; în 1884 înființa Administrația Colonială la Phnom-Penh, iar în 1901 fonda Institutul pentru Cercetări Orientale, ale cărui lucrări privind ascensiunea și sfârșitul Imperiului Khmer, Nicolas le citise cu aviditate. Iar acum avea să întâlnească legenda.

Ridicat în secolul al IX-lea de regele Yasovarman I (889-900 d.Hr.), apoi reconstruit în mai multe rânduri, Angkor, "Orașul zeilor", înconjură un templu-munte: Phnom Bakheng. Suveranii khmeri, care se considerau de origine divină, au poruncit înălțarea a numeroase edificii pentru cultul regelui-zeu (*ăevaraja*) și al divinităților din Pantheonul brahmanic.

În 1002, când khmerii și-au extins imperiul spre est și nord, regele Suryavarman I a ridicat o nouă capitală în apropiere de prima și, în mijlocul acestui al doilea Angkor, un templu grandios care să-i adăpostească urna funerară.

După un război îndelungat cu regatul Champa (situat pe coasta de est a Peninsulei Indochina, în sudul actualului Vietnam), khmerii au învins, la sfârșitul secolului al XI-lea, iar regele Jayavarman al VII-lea (1181-1219) a pus temeliiile unui al treilea Angkor, închinat însă budismului, religie ce lua treptat locul celei vechi.

Imperiul regilor-zei ajunsese la maxima sa expansiune: cuprindea Cambodgia, sudul Vietnamului, Laosul, Thailanda, nordul Malayesiei

si vestul Birmaniei. Ultima capitală, Angkor Thom, avea o succesiune de temple-munti, cel mai impresionant fiind Bayon (secolul al XIII-lea). Sculpturile de la poarta principală a orașului si de pe turnurile-bastioane sunt capete atribuite inițial lui Lockesvara ("Cel cu O Mie de Chipuri"), stăpânul lumii. Ele par să reprezinte însă mai curând asanumitul "Miracol de la Sravatsi", când - pentru a-i convinge pe necredincioși - Budha ar fi apărut multiplicat la infinit în văzduh.

Sase sute de ani capitală a Imperiului Khmer si reședință a treizeci si opt de regi, Angkor a fost abandonat în secolul al XV-lea. Pentru cercetătorii anului 1923, motivele erau învăluite într-un profund mister... care dănuie si astăzi. Timp de un secol, francezii aveau să se dedice

Angkor Thom: Turn-bastion cu chipul lut Budha i Lockesvata (dreapta); Apsara ("Nimfă celestă"), în devaraja, ritualul de adorare a regelui (stânga). Basorelief din Templul Angkor Vat. Arhiva LeDuc-Fabrier.

refacerii monumentelor, într-un proiect grandios, rămas singular prin proporții și constanță în timp. Au găsit uneori inscripții - în khmera veche și în sanscrită, limba preoților hinduși -, însă erau puține, iar descifrarea lor avansa extrem de lent. Dar informații existau, chiar dacă la mii de kilometri distanță: într-un manuscris descoperit în China, datând din secolul al XII-lea. Jao Da Gwan, un tânăr funcționar chinez aflat în misiune diplomatică la Angkor Thom, a scris în 1296 un jurnal - prețioasă și amănunțită mărturie despre viața în "Orașul zeilor". Necunoscându-l, arheologii din vremea lui Nicolas nu puteau decât să își pună întrebări.

Chiar și astăzi, certitudinile lipsesc, înainte de a fi înghițit de junglă, Angkor ajunsese o adevărată metropolă, poate cel mai mare oraș din lume în acel moment. Ce a determinat abandonarea lui? Să fi fost atacurile violente ale thailandezilor (care își recâștigaseră independența după două secole de ocupație khmera)? Ori poate că, sub proasta administrare a ultimilor suverani, sistemul de irigații s-a deteriorat iremediabil și, amenințată de spectrul foamei, populația a preferat exodul... Sau, pur și simplu, sutele de mii de cultivatori de orez și constructori din satele dinprejurul capitalei n-au mai vrut să trudească pentru un rege ce decădea din statutul de zeu pe măsură ce noua religie, budismul, devenea dominantă.

Khmerii practicaseră hinduismul încă din secolul al II-lea. În anul 802 d.Hr., când regele Jayavarman I și-a stabilit reședința la Angkor - între Marele Lac și Colinele Kulen -, a găsit acolo câteva zeci de sate. El și descendenții săi au pus să fie construite monumentele funerare, palatele regale, ca și templele închinare zeilor, din uriașe blocuri de piatră cântărind între cinci și patruzeci de tone. Iar imensa cantitate de gresie și granit era adusă de la 50 kilometri distanță!

O astfel de realizare titanică a fost posibilă și datorită sclavilor. Familiile khmère - cu excepția celor de la periferia societății - aveau între zece și o sută de sclavi, iar regii până la optzeci de mii. Proveniți din triburile nordice sau dintre champas, sclavii făceau cele mai grele munci, fiind tratați ca niște animale de povară și pedepsiți cu cruzime

atunci când greșeau: de la tăierea membrelor sau a nasului și scoaterea ochilor, până la îngroparea de vii dacă încercau să fugă.

Însă khmerii din sate nu erau sclavi. Munceau de bună voie pentru gloria suveranului, convinși de ascendența sa divină. În secolul al XHI-lea, fortăreața regală Angkor Thom avea 150.000 de locuitori (într-o perioadă când Londra număra doar 30.000). Cum această populație trebuia hrănită, 80.000 de agricultori din 3.000 de sate asigurau aprovizionarea zonelor rezidențiale și administrative. În Angkor s-au găsit ruinele a mii de sanctuare; fiecare se afla în mijlocul unui sat, pentru ca localnicii să se poată prosterna zilnic regelui-zeu și celorlalte divinități. Mii de temple sau altare, tot atâtea sate, având fiecare sute de locuitori... Rezultatul unui calcul elementar? Un milion de oameni își puseseră soarta în mâinile regelui pe care îl venerau!

Si Jayavarman al VII-lea s-a considerat zeu - unul ce a adus capitalei o măreție fără precedent. Dar a fost, în același timp, primul conducător trecut la budism. Sub influența noii religii, khmerii din provincii și din metropolă au început să pună la îndoială dreptul divin al regelui lor de a le cere o viață de sacrificii, adorație și supunere necondiționată.

Jayavarman al VII-lea construisese prea mult, prea repede, secătând resursele imperiului, provenite din exportul de țesături, fildeș, orez și bronz turnat. Făcuse din Angkor Thom o fortificație redutabilă: un zid lung de treisprezece kilometri închidea edificiile din centru într-un pătrat perfect. Fotografiile radar luate în anul 1994 de naveta spațială *Endeavour* arată însă întinderea reală a orașului, care, incluzând suburbiile, ajunsese la 100 km lungime și 10 km lățime. Era străbătut de drumuri pietruite, de-a lungul cărora existau rezervoare de apă, depozite, cazărmi... Reședința regală avea uriașe coloane de susținere, portaluri din aur masiv, sute de mari statui din bronz: lei, elefanți, cai, reprezentări ale lui Budha. Jayavarman al VII-lea își părăsea arareori palatul - una dintre împrejurări fiind sărbătoarea Anului Nou, o ceremonie impresionantă ce se termina cu o paradă militară și cu focuri de artificii vizibile de la 13 kilometri...

"Templul-Munte" Bayon, văzut prin "Poarta fecioarelor celeste", în orașul-fortăreață Angkor Thom predomina un stil baroc, diferit de clasicismul sobru de la Angkor Vat. Arhiva LeDuc-Fabrier,

Pentru a-si conduce eficient imperiul din palatele lor aurite, regii khmeri aveau nevoie de un vast aparat administrativ: miniștri, generali, funcționari, preoți, astronomi. Toți erau hrăniți de populația din sate, care, la rândul ei, încerca să smulgă cât mai mult teritoriu junglei inospitaliere.

La Angkor, un milion de oameni depindeau de un sistem care a adus prosperitatea si apoi declinul civilizației khmerek: administrarea apei. Climatul Cambodgiei reprezintă o perpetuă pendulare între cele opt luni secetoase si cele patru musonice, când apa din Marele Lac își mărește de câteva ori volumul. Pentru a asigura alimentele de bază - orezul si peștele -, khmerii au conceput, realizat si perfecționat o rețea de irigații unică în lume.

Compus din doua lacuri de acumulare {fiecare având 300 m lungime si 20 m lățime) si nenumărate bazine, rezervoare, diguri, stăvilare, ecluze si canale convergând spre orașul fortificat, sistemul se baza pe diferența de nivel dintre Lacul Superior si cel Inferior, însă tocmai incredibila lui complexitate si precizie constituiau factori de risc. Orice schimbare de mediu sau eroare în întreținere puteau duce la perturbarea unui echilibru extrem de fragil. Confrunțați cu grave probleme politice, urmașii lui Jayavarman al VII-lea n-au mai pus să fie dragate periodic canalele, lăsându-le să se colmateze. La aceasta s-a adăugat tăierea excesivă a pădurilor, care a avut ca efect creșterea volumului de sedimente aduse de râuri. Dereglarea mediului si blocarea rețelei de canale au determinat compromiterea recoltelor de orez, ducând, în final, la exodul populației spre est, până pe malul Fluviului Mekong.

Atacurile dușmanilor din afară, dezinteresul ultimilor regi khmeri pentru armată - care, deși imensă, era dotată doar cu lănci si scuturi, prost echipată si antrenată -, degradarea sistemului de irigații, socul produs de noua religie în psihologia mulțimilor... Unul singur dintre acești factori ar fi fost periculos; patru erau prea mult pentru Angkor. Capitalei khmerilor i-au trebuit cinci secole ca să ajungă orașul descris de Jao Da Gwan, ca apoi sa fie abandonată în câteva decenii, căzând pradă junglei si uitării pentru o jumătate de mileniu.

Nicolas Gautier nu știa nimic din toate acestea în septembrie 1923 - doar că are înainte un oraș la fel de încărcat de istorie ca Roma, Paris sau Londra. Iar cel mai copleșitor complex arhitectonic din Angkor era, atunci ca și acum, Angkor Vat. Citise atâtea despre Marele Templu, văzuse zeci de fotografii și desene, printre care primele schite făcute chiar de Henri Mouhot. Memorase fiecare tuni al clădirii, fiecă element arhitectural... Ajungea să închidă ochii și templul îi apărea în întreaga sa splendoare. Va fi așa cum și-1 imaginase? Atâția ani nu dorise altceva decât să îl vadă; acum, aproape că începea să se teamă de întâlnirea cu realitatea...

L-a zărit de departe, dominând câmpia mlăștinoasă dimprejur: un munte sculptat cu unelte de bijutier, în infinite detalii a căror integritate tăia răsufarea, în Marele Templu - simbol al Universului - Luvrul, Notre-Dame, Sacre-Coeur și celelalte catedrale din Paris ar fi încăput cu ușurință, pierzându-se în imensitatea ansamblului.

Construit între 1120 și 1152 ca mausoleu al regelui Suryavarman al II-lea (1113-1150), în mijlocul unui gigantic patrulater având suprafața de aproape două sute de hectare, mărginit de canale pietruite, de 190 metri lățime, Angkor Vat a rămas cel mai mare monument religios al Asiei. Elementele constitutive (bazinul ritual, piramida cu cinci etaje înconjurată de incinte concentrice care închid sanctuare secundare) existau deja în concepția edificiilor dinaintea lui, însă perspectiva, proporțiile și dimensiunile sale depășesc orice realizare anterioară.

Sanctuarul central (59 metri înălțime), altarele de piatră (cântărind câte douăzeci de tone) ce se suprapun, năzuind să atingă cerul, cele cinci turnuri conic-ovoidale, simbolizând piscurile muntelui mitic Meru, pivot al lumii și sălaș al zeilor hinduși Shiva și Vishnu - fiecare reprezintă o mărturie a aspirațiilor umane spre perfecțiune.

În 1431 thailandezii au cucerit fortăreața Angkor Thom, luând o parte din populație în sclavie. La Angkor Vat, învingătorii au furat statuile de bronz și au ars pavilioanele din lemn. Dar zidurile, turnurile, basoreliefurile au rămas și, când a dat în mijlocul junglei atotstăpânitoare peste niște edificii de o grandoare fără egal în Europa,

Henri Mouhot ie-a asemuit cu legendarul templu al lui Solomon. Descoperitorul Angkor-ului murea un an mai târziu - de la înțepătura veninoasă a unei insecte -fără să fi aflat prea multe despre metropola pe care o înapoiase lumii, în 1860, călugării și sătenii ce locuiau în apropiere de Angkor Vat i-au spus același lucru: Marele Templu se afla din totdeauna acolo. Chiar și astăzi, cambodgienii păstrează o secretă dar nezdruncinată convingere - monumentul a fost clădit de uriași.

Mouhot nu a acceptat mitologiile locale, însă pentru Nicolas ele aveau un sens. Părea într-adevăr cu neputință ca Marele Templu să fi fost ridicat de oameni. Născut ca dintr-o convulsie a pământului împreunădu-se apocaliptic cu cerul, Angkor Vat opunea nemurirea pietrei sevelor junglei, curgerii timpului, soartei mereu schimbătoare. După secole în care încercase să macine temelia zidurilor ciclopice, natura dădea înapoi, înfrântă. Templele fuseseră jefuite, lăsate în paragină, acoperite de vegetație. Dar nimic nu izbutea să le umbrească măreția.

Angkor Vat, complexul sacru construit în secolul al XII-lea, rămâne cel mai mare monument religios din Asia, Arhiva LeDuc-Fabner,

Păreau modelate de apele veșniciei în forme ascuțite sau unduitoare, cu vârfuri și rotunjimi, cu turnuri înălțându-se spre cer ca niște muguri de lotus - picături de piatră încremenite într-o imposibilă curgere spre ceruri...

Până în a zecea zi, Nicolas Gautier văzuse multe - însă nu îndea-juns, nu cât ar fi vrut. Noaptea 1-a găsit rătăcind pe nesfârșitele coridoare, unde se aflau cele mai lungi basoreliefuli din lume; nimfe celeste, scene mitologice sau istorice, vise adâncite în gresie de sculptori fără nume, în secole de trudă... într-un târziu a ajuns la o sală ruinată, cu dalele podelei crăpate, un perete năruit și o spărtură în tavan, prin care se zăreau stelele. Destule încăperi fuseseră invadate de rădăcini sau crengi noduroase ce ieșeau din ziduri, dintre lespezi, înlănțuind statuile prăbușite. Restauratorii le lăsaseră înadins așa, ca o parabolă-avertisment a încleștării dintre doi titani - piatra și jungla, regnurile ce se luptau de o veșnicie pentru stăpânirea unei lumi în care omul era doar ultimul venit.

De cealaltă parte a porții, francezul s-a oprit, derutat: noua sala arăta ca în ziua când - cu opt secole în urmă - regele-zeu, Suryavarman al II-lea, venise să își vadă mausoleul. S-a uitat împrejur, cu tot mai multă uimire. Zidurile păreau neatinse de vreme, basoreliefurile arunci dăltuite și, de-a lungul pereților, șirurile de Budha meditănd în eternitate aveau strălucirea bronzului abia șlefuit - statui care, ieri, nu erau acolo.

O siluetă ivită din penumbra de la capătul sălii 1-a făcut să tresară., Intrusul s-a apropiat și, intrând în lumina lămpii ridicate de francez, a murmurat ceva nedeslușit. Era o femeie - dar nu una dintre localnicele în saronguri ponosite din împrejurimile Angkorului.

O plasă de luciri îi înfășură trupul - brățări la glezne și încheieturi, cercei, o diademă-coif care-i ridica parul în cele trei turnuri rituale, un colan la gât, altele înfășurate pe solduri, pe coapse - atâtea încât înțelegerea și-a făcut anevoie loc în mintea francezului: necunoscuta era goală. Nu purta decât bijuteriile din aur și pietre prețioase, parcă încrustate în carne. O dansatoare *apsara* întâlnește destule la Phnom-Penh - cu

*Coridoarele de acces ale unui templu-munte
din Angkor Thom. Arhiva LeDuc-Fabrier.*

vesminte multicolore, zornăindu-si podoabele ieftine - dar nici una care să arate *așa*. Străina păstra o siguranță liniștită, solemnă si îl privea cu uimire neumbrită de spaimă. Nicolas Gautier nu avea înaintea lui o femeie despuiată, ci pe stăpâna unui loc în care *el* era intrusul.

Nicolas a dus mâna la inimă, s-a înclinat. "*Nu-ti vreau răul*", a rostit în khmeră, realizând absurdul cuvintelor. Nu femeii îi era teamă. Nu ea simțea un bulgăre de gheață în măruntaie... Si-a încrucișat brațele ca să ascundă tremurul mâinilor. Ce-ar fi putut, ce trebuia să facă?... însă necunoscuta știa.

Un pas, încă unul, o răsucire. Si dansul a început, întâi lent, unduitor, aproape hipnotic, cu mișcări născându-se una dintr-alta firec, fără efort. Femeia părea o algă purtată de curenții adâncurilor. Șuvițe lungi, prelingându-se din vârfurile-tumuri ale coifului... plasa de aur de pe trup, risipind întunericul cu o ploaie scânteietoare... degete ce răsfirau și împleteau firele nevăzute ale destinului... ochii negri întorcându-se mereu spre cel care o privea, ca si cum ar fi vrut să se încredințeze că era, încă, acolo...

Un dans la fel de vechi ca începuturile lumii, când Nemuritorii coborau din înalturi, amestecându-se cu oamenii. Un dar pentru zeul venit de nicăieri, cu vesminte ciudate si chip pe care uluirea, dorința, păreau atât de omenești... Om sau zeu, ei - slujitoarea lui Indra, Stăpânul Cerului, al ploii si al anotimpurilor - i-ar fi fost totuna. Căci Indra era, întâi de toate, bărbat - la fel ca acela dinaintea sa. Iar *apsaras* își cunoșteau menirea: să-i facă pe bărbații-zei, oameni sau fiare să își uite setea de sânge, pornirea împotriva vieții. Să-i înduplece, să le potolească cruzimea ce le stătuse dintotdeauna în fire. Căci ele erau iubirea, iar Distrugătorii de Lumi sfârșeau mereu prin a li se supune... Femeia era stânca de care se spărgea uraganul pornit să înece Pământul, Opunea echilibrul - haosului, existența - neantului, lumina - întunericului veșnic... Ei, clăditorii de imperii pe care alții, tot atât de neînfrânați le prefăceau în cenușă, aveau nevoie - pentru o noapte sau o eternitate - de încleștarea ce dădea nu moarte, ci viață... Dacă nu știa toate aceste adevăruri uitate, Nicolas le-a înțeles, acolo și atunci, de la o *apsara* care îi aducea ofranda dansului sacru, înrobitor de oameni si de zei.

Femeia dansa, ascultându-si bătăile inimii, bubuitul sângelui, răsuflarea. N-a auzit pașii ce se îndepărtau, grăbiți, prefăcându-se în fugă. Dar Nicolas a simțit fiorul spaimei: nu erau singuri. Cineva fusese acolo, pândindu-i - de câtă vreme? Iar acum...

N-a apucat să își sfârșească gândul, în sală au năvălit războinici cu scuturi și lănci; doi au înclestat-o pe dansatoare de brațe, însă ea s-a smucit, mânioasă. Răsucindu-se spre francez, i-a strigat ceva în khmera veche. Nicolas nu înțelegea cuvintele, și, oricum, era prea târziu. O lance a șuierat pe lângă el, următoarea i-a "străpuns" umărul, trecându-i prin trup ca prin văzduh. *Asta* i-a îngrozit pe atacatori. S-au retras în grabă, luând-o cu ei pe femeia care nu se mai zbătea, nu mai scotea o vorbă, lăsându-se dusă fără împotrivire.

Francezul s-a pomenit singur în sala pustie. A pomenit înapoi pe coridoarele ruinate, până ce a ieșit în curte, copleșit de senzații stranie, de viziunea încă vie, prea ciudată pentru a fi fost doar un vis...

Nicolas Gautier n-a izbutit să uite vreodată întâlnirea cu trecutul, nici nu s-a mai întors în Franța. A rămas în Cambodgia, unde și-a consacrat viața "orașului zeilor". Pasiune sau obsesie, eforturile sale nu au primit recunoașterea arheologilor/ care l-au tratat cu ostilitate, cel mult cu condescendență. Totuși, câteva ziare pariziene i-au publicat articolele; iar cel din revista "*L'Indochine Française*" (numărul din februarie 1925), conținea relatarea apariției, la Angkor Vat, a unei dansatoare *apsara* moartă de opt secole... Articolul ar fi discreditat reputația științifică a oricărui arheolog de carieră. Nicolas Gautier nu făcea însă parte din vreun cerc universitar și nu-i păsa de eventualele repercusiuni.

A revenit de nenumărate ori la Angkor, a stat de veghe zile și nopți în Marele Templu, sperând să o mai vadă măcar o dată pe femeia care îi va bântui visele o viață. Dar dacă totul s-ar fi petrecut din nou, aidoma ori altfel, ce putea schimba? În lumea ei era o nălucă fără trup, un zeu-demon nevolnic. Ca și atunci, ar fi privit doar cum o târau spre judecată și osândă. Căci nu încăpea îndoială: gărzile templului veniseră să ucidă demonul pe care *apsara* nu-l putuse supune cu dansul său...

În Imperiul Khmer, femeile aveau un statut privilegiat - iar cele din Angkor mai mult decât altele. Elementul feminin era o prezentă indispensabilă, fără de care totul s-ar fi prăbușit în ruină. O legendă consemnată de Jao Da Gwan în secolul al XIII-lea susține că regii din Angkor făceau dragoste în fiecare noapte cu o femeie de o frumusețe

nepământeală, întruparea unui duh-sarpe. Dacă femeia-djinn lipsea o noapte, regele avea să moară. Dacă monarhul nu venea la întâlnirea nocturnă, ar fi declanșat un dezastru pentru el și supușii săi... Și iată că, după treizeci și opt de regi, catastrofa s-a produs: la sfârșitul secolului al XV-lea, Angkor a fost părăsit.

Jayavarman al VII-lea avea cinci soții și trei mii de concubine, căci nobilii din provincii își trimitea fiicele în haremul regelui, unde acestea puteau să se instruiască în arta dansului și a... politicii. Renumite pentru frumusețea, senzualitatea și inteligența lor, cultivate, stăpânind tehnica disimulării sentimentelor, cunoscătoare ale naturii umane și, mai ales, a psihologiei masculine, femeile khmerek primeau misiuni diplomatice dificile, în care un bărbat ar fi dat, cu siguranță, greș. Nu o dată, ambasadoarele regilor din Angkor au intrat în cortul unui războinik neînduplecat ce își adusese armatele să ucidă, să prade, să cucerească - și 1-au convins de avantajele unei alianțe. Orice mijloc era bun: dansul, magia cuvântului, seducția.

Artă, politică... Negoțul fiind o politică a schimburilor, abilitatea în tranzacții a khmerelor fusese recunoscută, ca și dreptul lor de a deține proprietăți - rareori îngăduit femeilor în Asia. Unele alegeau o ocupație mai riscantă: războiul, în armata imperială din secolele XI-XIII existau și contingente feminine, valoarea lor fiind confirmată de selectarea celor mai bune luptătoare pentru garda regelui.

Însă femeile khmerek n-au rămas în istorie ca diplomați, negustori sau războinici, deși destule basoreliefuri le arată cu armele în mâini, luptând alături de bărbați, făcând comerț pe uscat ori pe mare, reprezentând Curtea Imperială în solii sau ceremonialuri. Majoritatea sculpturilor sunt dedicate unei singure ipostaze: cea a eternelor fecioare celeste, *apsaras*. Armatele câștigau sau pierdeau bătălii, dobândind o glorie trecătoare - dansatoarele salvau lumea în fiecare zi. De mânia zeilor, de trufia vreunui rege megaloman, de furia mulțimii gata să se revolte, de spectrul unei invazii ce părea de neînlăturat...

Apsaras duceau un război mai greu decât oricare altul, fiindcă nu cunoștea învingători, ci doar învinși; războiul cu timpul, cu nestatornicia

masculină. Si dacă fiicele de nobil aveau podoabe din aur, perle si nestemate, dansând numai în temple sau în palatul regelui, surorile lor din castele inferioare o făceau oriunde: în piețe, în sate, la răspântii de drumuri. N-aveau podoabe scumpe, nici pieptănături complicate, iar brățările le erau de bronz. Dar mișcările, esența mesajului coregrafic rămânea aceeași: "Noi veghem pentru ca soarele să răsară încă o zi". Si era adevărat. O *apsara* își începea ziua cu ritualul închinat regelui: un dans static, aproape o pantomimă, prin care i se amintea reprezentantului zeilor pe pământ că se poate prăbuși din slava lui dacă își uită îndatoririle. Chiar și Nemuritorii aveau patimi, slăbiciuni întru

Stânga: două apsaras din casta nobilă, pregătindu-se de "dansul fecioarei celeste" - basorelief din Angkor Mat.

Dreapta: apsaras din casta inferioară în timpul unui dans pe stradă, în cartierele sărace - basorelief din Templul Banteay Srei, Arhiva LeDuc-Fabrier.

totul omenesci, adesea pierzând măsura... Si cum violenta se combate cu neînfrânare, dansurile "împăcării" erau de un erotism sălbatic, descătușând și canalizând energii cosmice. Nici nu păreau dansuri, ci încleștări istovitoare, în care femeile împlineau ritualul câte patru o dată, într-o frenezie dezlănțuită, ce le sleia de puteri, de simțiri. Însă nu înainte de a învinge, de a-1 domina pe zeul-bărbat.

O *apsara* dansase pentru Nicolas Gautier în Marele Templu. O făcuse ca pentru un rege? Ca înaintea unui zeu? Nici una, nici alta - sau, poate, amândouă. Câteodată, fecioarele celeste nu își alegeau dansul. Erau conduse de el, lăsând trupului libertatea mișcării, a trăirilor și impulsurilor de o clipă. Iar acela fusese ofranda pentru un bărbat, un demon sau un zeu altfel decât cei pe care femeia îi cunoscuse, văzuse ori visase.

Patru "nimfe celeste" într-un ritual erotic destinat "îmblânzirii" zeului Vishnu. Basorelief din Angkor Vai - arhiva LeDuc-Fabrier.

Însă Nicolas Gautier era doar un om. Un european pe care jungla pândind veșnic în umbra Angkor-ului îl răpunea mai încet decât pe Mouhot, dar la fel de inexorabil. Văzuse dansul fecioarei celeste când împlinea douăzeci și opt de ani. Trei decenii mai târziu, în 1952, se stingea la Phnom-Penh, ignorat de comunitatea științifică franceză, ce nu i-a recunoscut vreodată contribuția la lucrările de restaurare ale Marelui Templu. Nicolas a închis ochii într-un decembrie fără zăpezi, păstrând înapoia pleoapelor imaginea dragonilor de foc care străluciseră cândva peste capitala regilor-zei.

Anul următor, 1953, a reprezentat materializarea unui coșmar ce începuse pentru Franța - a doua putere colonială din Asia - imediat după război. În 1947 Cambodgia a devenit o monarhie constituțională. Sentimentele antieuropene din Indochina - care crescuseră aidoma unui val tsunami ce amenința să înece totul - au atins apogeul în martie 1951, când s-a creat Frontul Unit al Vietnamului, Laosului și Cambodgiei împotriva francezilor. Ostilitatea populației, interesele naționaliste, jocurile politice, toate se precipitau spre un deznodământ previzibil. Și, la 9 noiembrie 1953, Cambodgia s-a proclamat stat independent și suveran.

Nicolas era mort de un an; n-a văzut evacuarea trupelor franceze de pe teritoriul khmer, nici exodul silit al armatei de arheologi care luptase un secol pentru ca templele și palatele vechilor regi să își arate iarăși măreția, unor urmași ce alegeau să le ignore. Străinii care spălaseră mâlul uitării de pe monumentele slavei unui popor ce nu-i voia au fost alungați ca niște profanatori. Și nu era decât începutul.

Din fericire pentru el, Nicolas nu a trăit până în 1975, când un dement sadic a spulberat moștenirea culturală lăsată de cei treizeci și opt de regi... N-a fost martorul masacrelor lui Saloth Sar (1925-1998), cunoscut lumii sub numele său de război, *Pol Pot*, dictatorul ce și-a ucis, în doar patru ani, un milion șapte sute de mii de supuși... Nu i-a văzut pe "khmerii roșii" înțesând Angkor-ul cu sârmă ghimpată și capcane, îngropând mine printre statui și altare. N-a știut și n-ar fi crezut cu puțință ca blocurile de piatră demontate cu trudă, curățate și

numerotate de francezi în vederea vastelor operațiuni de reconstrucție să fie sparte și risipite, într-o pornire furibundă de a distruge măreția unui trecut care-1 făcea pe tiranul clipei să-si simtă micimea. Pol Pot se voia aidoma cu zeii și, dacă nu putea clădi, a încercat măcar să distrugă - monumente și vieți, viitorul unei națiuni.

Nicolas n-a apucat să își vadă visul pângărit. Dar, mai ales, soarta îl cruțase de o certitudine pe care n-o dorea, deși o căutase cu chinuitoare perseverență timp de treizeci de ani - sperând să nu o afle, să se fi înșelat. Au găsit-o alții, din întâmplare, fără să priceapă peste ce dăduseră...

În vara lui 1953, arheologii francezii au făcut la Angkor Vat ultima lor descoperire importantă. Într-una din incintele auxiliare ale Marelui Templu a fost dezvelit de vegetație un perete de o sută de metri lungime, placat cu basoreliefuri reprezentând bătălii, asedii, execuții, mutilări și masacre. Suveranii khmeri puteau fi tot atât de cruzi ca Pol Pot - dar cu dușmanii și sclavii, nu cu propriul popor. Pe unul dintre basoreliefuri apare însă ceva neașteptat: victima era o fecioară celestă. O dansatoare din casta nobilă, căreia i se hărăzise cea mai cumplită osândă, dată doar marilor criminali sau trădătorilor. Primul cadru o arată fără podoabe și aranjamentul ritual al părului, așteptând judecata preoților. În al doilea, condamната zace despuiată pe o dală de piatră; deasupra ei, un elefant uriaș ridică un picior, gata să o zdrobească. Oare ce greșală fusese atât de neiertat încât să atragă mânia regelui-zeu? Arheologii și-au pus degeaba întrebarea. Singurul care putea da o deslușire nu mai era printre ei - și nici nu fusese vreodată unul de-al lor.

Însă răspunsul nu a venit de dincolo de moarte, ci din îndepărtatul Tibet, de la cineva care îi cunoscuse bine pe khmeri... Ca și Jao Da Gwan, Rgya Nysho era ambasadorul țării sale, fiind chemat la ceremonialurile Curții, la ritualuri religioase și execuții. Tânărul chinez accepta fără ezitare statutul de zeu al regelui khmer, considerând drept și justificat orice act al acestuia. Rgya Nysho colindase însă întreaga Asie, văzuse și auzise multe. Iar dacă unele lucruri nu îi plăceau, nu se sfia să o spună, ori măcar să scrie în paginile cronicii sale (citată de exploratorul suedez Sven Hedin, la sfârșitul secolului al XIX-lea).

"Khmerii sunt cruzi cu sclavii, cu prinșii din războaie, îi omoară sau îi schilodesc pentru orice vină. Iar cu aceia din neamul lor care au greșit se arată și mai neînduplecați (...). Într-o dimineață am văzut o procesiune pornind spre Angkor Vat. (Servitorii mei - *n.a.*) mi-au spus că acolo va muri o *apsara*, fiica unui nobil thaî. Am întrebat ce făcuse și mi s-a răspuns doar: «Nu și-a împlinit menirea»/"

Ambasadorul tibetan s-a amestecat prin mulțime, adunând vorbe răzlețe, zvonuri... Un zeu fără nume, dar cu chip omenesc venise noaptea în Marele Templu și fecioara celestă a dansat înaintea lui. Ca să-1 jînduplece a nu revărsa prăpădul asupra lumii? Ori ca să-1 ademenească să-1 facă să rămână? Pentru Rgya Nysho dilema preoților din Angkor Vat era limpede: să se prosterneze înaintea noului zeu, riscând mâniat

Intrarea principală în "a cincea incintă sacră" din Angkor Vat, unde, după o cronică tibetană, a avut loc execuția unei "fecioare celeste". Arhiva LeDuc-Fabner,

celor vechi? Si dacă nu era zeu, ci demon? Gărzile templului s-au luptat cu el până în zori si 1-au înfrânt, făcându-1 să dispară, spuneau aceeași sacerdoți care, zece ani mai târziu, vor trece la budism fără convulsii sau martiri. Dar în 1171 se mai temeau încă de zeii străini, neche-mați si nedoriți.

"Unii oameni își pot alege soarta. O *apsara* nu face decât să pășească pe drumul hărăzit de zei. Trebuie osândită pentru asta? Cu atâta neîndurare? Căci am văzut totul. Cum au adus-o, cum i-au înțepenit gleznele, mâinile cu pene de lemn înfipite în crăpăturile dalelor dinaintea Marii Porți... Cum 1-au îmboldit pe elefantul plin de spume cu lănci muiate în otravă, ca veninul să-1 mistuie, să întetească jarul ce îi mocnea în vintre, să-i trezească nebunia *kharu* - setea de sânge... Cum animalul a dat ocol osânditei, izbind cu picioarele în lespezi. A încercat apoi cu colții, cu trompa, să smulgă trupul care se zvârcolea zadarnic, până ce, turbat de furie, de neputință, s-a năpustit... Si până târziu, la amiază, a terciuit carne si oase, stropind cu sânge mulțimea; apoi a căzut la rându-i, răpus de otravă si de clocotul pornirii..."

După doi ani de la acea întâmplare, Rgya Nysho s-a întors în orașul său natal: Lhasa, capitala Tibetului. Acolo a scris despre temple-munți si palate, despre cruzimi, războaie, canale si lacuri nesfârșite, despre miile de statui, despre femeia jertfită de judecători nedrepti... Insa cronicarul greșea. Adevăratul vinovat pentru moartea dansatoarei era Timpul. El deschisese fereastra dintre trecutul si viitorul ce s-au întâlnit o clipă - nefastă pentru francezul si khmera prinși în capcana unei teribile confuzii.

Destine umane: frânturi din vastul mozaic al eternității. Ca să-1 cuprindem în întregime ar trebui să ne îndepărtăm un pas, să-1 privim din afară - sau din perspectiva Timpului, care distorsionează dar si întregeste secțiunea incompletă de realitate la care avem acces.

Paradoxurile, anomaliiile temporale aduc mărturii fascinante asupra structurii Universului si, nu în ultimul rând, a naturii umane. In incidentul care 1-a implicat pe Nicolas Gautier, khmerii au reacționat previzibil: pentru ei, apariția unui "zeu" materializat din neant era absolut firească... însă cu condiția să fie unul dintre zeii *lor*.

Atacul gărzilor templului asupra francezului, neînduplecarea preoților care au judecat-o pe *apsam*, a regelui ce a osândit-o nu reprezentau decât acțiuni dictate de spaimă, forme violente de respingere a Necunoscutului. Cât despre consecințele lor asupra viitorului - au fost minore, descrescând cu fiecare secol, până ce s-au stins, așa cum ultimul val stârnit de o piatră azvârlită mtr-un lac dispare, lăsând oglinda apelor netulburată.

Savanți, filosofi, istorici si-au pus adesea întrebarea: poate modificarea unuia sau mai multor destine individuale să schimbe istoria?

Apsara "văzută" de Gautier, la judecata preoților. Basorelief din Angkor Vat, descoperit în 1953. Arhiva LeDuc-Fabrier.

Dacă un călător în timp l-ar ucide pe Adolf Hitler, n-ar mai începe Al Doilea Război Mondial? Dacă flăcările care au mistuit Biblioteca din Alexandria nu se aprindeau, ar fi păstrat omenirea înțelepciunea pierdută a Celor Vechi?

Dacă un asemenea experiment ar avea loc... nu am afla niciodată, căci intervenția ar înlătura însăși amintirea evenimentului anulat.

"Ștergerea selectivă" a memoriei este însă un proces evident, ce ne afectează pe toți. Exista incidente pe care alegem să le uităm - dureri, umilințe, eșecuri. Iar imaginea altora se schimbă mereu, odată cu trecerea anilor.

Destui oameni idealizează evenimente și perioade pe care, când le-au trăit, nu le considerau fericite. După dotia-trei decenii, sentimente intense ca ura sau iubirea se topesc în indiferență, lucruri ce la un moment dat păreau esențiale își pierd, treptat, importanța... Suntem arhitecții unui anume timp în citadela inexpugnabilă a conștiinței noastre - însă nici înăuntrul ei nimic nu este definitiv. Amintirile se reasază, sentimentele suferă alterări subtile sau chiar metamorfoze. Toate aceste transformări spontane și ireversibile, pe care nu le putem controla, ne schimbă trecutul - nu prin modificarea faptelor, ci a semnificației lor.

Viitorul este incert, trecutul într-o continuă prefacere... Deci ce ne rămâne? Prezentul, acel *acum* în care Roata Lumilor atinge eternitatea clipei?

Ca să funcționeze logic și coerent, mintea omenească are nevoie de repere, de certitudini, de reguli - fie și convenționale.

Timpul, o non existență?

Cândva, vom ști. Până atunci, un adevăr rămâne sigur în prea vastul univers al incertitudinilor: dacă timpul n-ar exista, ar trebui inventat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

^LUCRĂRI DE SPECIALITATE, ENCICLOPEDII, ATLAS:

\

Battisti, E.:

f "L'antirinasdmento con una appendice di manoscritti inediti" (Milano, G. Feltrinelli, 1962) *

Cohen, D.:

"The Enciclopedia of Monsters" (Waltham Abbey, Fraser Stewart, 1991)

Dixon, D., Cox, B., Savage, R., si Gardiner, B.:

"Leş Animam Prehistoriques" (Paris, Editions Bordas, 1990)

\t Dupuis, }.:

"Histoire de l'Inde" (Paris, Editions du Paris, 1963)

Gould, R.T.:

"Enigmas" (New York, University Books, 1965)

| Gould, R.T.: "The Stargazer Talks" (London, Geoffrey Bless, 1944)

Grant, J.:

"Monster Mystery" (London, Quintet-Grange, 1995)

Maspero, G.:

"Egypte" (Paris, Hachette, 1911)

Maurois. A.:

"Histoire D'Angleterre" (Paris, A. Fayard et Cie, 1967)

Persinger, M.A. si Lafrai^re, G.F.:

"Space-Time Transients and Unusual Events" (Chicago, Nelson-Hall, 1977)

Snow, E.R.:

"Unsolved Mystenes of Şea and Shore" (New York, Mead, 1963)

Villeneuve, R.:

"Dictionnaire du Diable" (Paris, Pierre Bordas et fils, 1989)

Villeneuve, R.:

"L'Univers diabolique" (Paris, Albin Michel, 1985)

Wilkins, H.T.:

"Strânge Mystenes of Time and Space" (New York, Citadel Press, 1959)

xxx "Chronique de l'humanite" (Paris, Editions Jaques Legrand, 1986)

xxx "Chromque de la Seconde Guerre Mondiale" (Paris, Ed. Chronique, 1990)

xxx "Das Tierreich nach Brehm" (Leipzig, Urania, 1961)

xxx "Grand Atlas Bordas" (Paris, Editions Bordas, 1994)

xxx "Istoria Lumii în Date" (Bucureşti, Ed. Enciclopedică Română, 1969)

xxx "Le Dictionnaire de notre Temps" (Paris, Hachette, 1988)

xxx "L'Encydopaedia Umversahs" (Paris, France Publications, 1968-1975)

xxx "Leş Grandes Enigmes" (Paris, Larousse, 1992)

xxx "L'Histoire du Monde - Le Moyen Age" (Paris, Larousse, 1997)

xxx "The New Encydopaedia Britannica" (London, Benton Publisher, 1974)

COLECȚII DE REVISTE:

"NATIONAL GEOGRAPHIC " (NaHonal Geographic Society, 17* and
M. Sts. N.W. Washington DC - 20036 - USA)

"OMNI" (1965 Broadway, New York, N.Y. 10023 - 5965 - USA)

"SCIENCE ET AVENIR" (S.A. 16, Rue de la Baume - 75008 Paris, France)

"SCIENCE ET VIE" (Excelsior Publications, S.A. 5, Rue de la Baume -
75008 Paris, France)

"SCIENTIFIC AMERICAN" (Scientific American Inc., 415 Madison
Avenue, New York, N.Y. 10019 - USA)

CUPRINS

Introducere	3
Blestemul sarazinilor	5
Sanctuarul invizibil	14
Bornele trecutului	18
Arhanghelul de piatră	21
Amintiri străine.....	27
Orologii astrale	34
A patra dimensiune	44
Puntea damnaților	48
Ferestre în ceață	60
/	
Bibliografie selectivă	86